

ZPRAVODAJ

MINISTERSTVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Březen 2005

Ročník XV

Číslo 3

ČASOPIS SE TISKNE NA RECYKLOVANÉM PAPIŘU

OBSAH

Rozhovor měsíce

Společenský tlak není dost velký..... 1

Aktuality

Český ráj by se mohl stát geoparkem..... 5

Český les bude chráněnou krajinnou oblastí 5

Vietnamská delegace v ČEU..... 5

Změna ve vedení ČEU..... 6

Celkem 155 obcím se loni podařilo splnit podmínky dotace na plynofikaci..... 6

V Kóbe byla přijata Deklarace o omezování následků katastrof..... 7

Ministr Ambrozek navštívil postiženou Indonésii..... 7

Ministři přijali Dunajskou deklaraci..... 8

ČR převzala předsednictví v Mezinárodní komisi pro ochranu Labe..... 9

Namibijský ministr v ČR..... 9

MŽP zveřejnilo rozdělení povolenek na jednotlivá zařízení..... 10

Vzniká registr obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů 10

Evropská unie

Nová Evropská komise vidí životní prostředí jako jednu ze svých priorit..... 11

Informujeme

Účast ČIŽP na aktivitách sítě IMPEL ve 2. pololetí roku 2004..... 12

Odkaz Josefa Vavrouška 14

Hodnocení politiky, stavu a vývoje životního prostředí v ČR 15

AOPK ČR se zapojí do činnosti Evropského tematického střediska biologické rozmanitosti 17

Podpora opatření na ochranu životního prostředí z mezinárodních zdrojů a projekty ČR 18

Strategie udržitelného rozvoje ČR..... 21

Zelený týden 2005 22

Čtvrtstoletí Bernské úmluvy 23

Odbor dobrovolných nástrojů se představuje 27

Představujeme

Soutěž „Vesnice roku 2004“ 30

Nadace Partnerství rozdělila přes 1,5 mil. Kč na ekologické projekty 31

Tisíce občanů žádají omezení těžby v Českém krasu 31

Konference o měření emisí 32

Ministr L. Ambrozek a namibijský ministr životního prostředí a cestovního ruchu P. N. Malima před Staroměstskou radnicí. K článku na str. 9

Společenský tlak není dost velký

**Rozhovor Jany Plamínkové
s Ing. Martinou Páskovou, PhD,
vedoucí samostatného oddělení ekologie
urbanizovaných prostorů a cestovního ruchu MŽP**

Proč vůbec vzniklo samostatné oddělení ekologie urbanizovaných prostorů a cestovního ruchu?

V resortu MŽP chybělo to, čemu se v zahraničí říká „human ecology“, tedy ekologie člověka. Bylo to cítit jak ze strany místních samospráv, tak podnikatelů. Chyběl útvar, který by řešil udržitelný rozvoj skutečně prakticky. Laicky řečeno: vykládal by lidem, jakým způsobem a co lze dělat, aby to bylo udržitelné, místo toho, aby zdůvodňoval, co nejde a proč to nejde. Proto vzniklo toto oddělení.

V našem oddělení jsou skloubeny dohromady dvě oblasti: cestovní ruch a urbanizované prostory. I když se to na první pohled třeba nezdá, obě tyto oblasti spolu velmi úzce souvisí. Všichni lidé totiž žijí v urbanizovaných prostorech, ať už jsou to prostory městské či vesnické. A to, v jaké prostředí žijeme, vytváří náš vztah k okolí i k přírodě. Je naprosto zřejmé, že když lidé žijí v nevhodném prostředí s negativními dopady na zdraví, tak jednak ztrácejí k prostředí vztah, přestávají ho brát jako hodnotu a hledají si jiné hodnoty. Vzniká tak jednak fenomén tzv. interiérových dětí, jednak se snaží z tohoto nevhodného prostředí uprchnout někam, kde je to hezké a zdravé. Proto je zde jasná vazba na cestovní ruch, neboť existuje jasná korelace „čím horší urbanizované prostředí, ve kterém žijeme, tím větší je tendence lidí vyjždět za rekreací do

příměstské volné krajiny i do chráněných území“. Takové aktivity jsou dobré, pokud vytvářejí vztah k přírodě, který u mnoha lidí začíná ochabovat, jenže na druhé straně cestovní ruch ničí přírodní prvky a vůbec právě ty hodnoty krajiny, za nimiž lidé ven vyjíždějí. Je to takový zacyklený kruh.

O co bude vaše oddělení v oblasti cestovního ruchu usilovat?

Hlavně o to, aby cestovní ruch měl především osvětové, vzdělávací efekty, tedy aby budoval vztah člověka k přírodě, aby lidé chápali procesy v přírodě, aby věděli, co mohou poníčit, aby prostě respekt a láska vůči přírodě rostly.

Jak toho chcete docílit?

V zahraničí je běžné, že cestovní ruch takto funguje, a to zvláště v chráněných oblastech. Mají na to přímo směřované produkty, ať již jde o ekologický cestovní ruch, geologický cestovní ruch, tedy vznik různých geoparků a podobně. Tyto produkty jsou v zahraničí už ověřené. U nás jde zatím jen o první vlašťovky, jako jsou Zelené prázdniny, Prázdniny na venkově, stezky dědictví.

Je o ně zájem?

Ano, jde o docela výhodný marketingový produkt. Lidé v tom vidí něco nového, zajímavého. Z hlediska ochrany přírody je to zase osvětový nástroj. V zahraničí existují systémy autorizovaných průvodců, kteří provádějí po přírodních památkách stejným způsobem, jako to dělají průvodci po kulturních památkách. Tím dochází k regulaci pohybu turistů i ke snižování negativních dopadů jejich přítomnosti, ale zároveň se i vzdělávají. Lidé navíc dostávají kvalitní produkt. Když procházím zámek, tak také uvítám, když mi o něm kvalifikovaný průvodce něco zajímavého řekne. Stejně tak průvodci, kteří budou autorizovaní pravděpodobně Správami CHKO, budou vědět, kde je v jakou dobu co vidět, kdy se kam může a nemůže, kdy probíhá třeba doba hnízdění. V zahraničí je běžné např. pozorování ptactva pomocí dalekohledů, sledování geologických útvarů apod. Geoturismus by u nás mohl být opravdu přínosem pro ochranu přírody i udržitelný rozvoj cestovního ruchu.

Jsou už u nás nějaké zkušenosti?

Nějaké produkty už v tomto měkkém cestovním ruchu existují. Na Moravě je to např. organizace ECEAT, která dělá ekoagroturistiku. Jde o pobyt na farmách, na Moravě samozřejmě spojený i s vinařstvím a s tematickými stezkami. Velmi se to osvědčuje. Přímou s ekologickým cestovním ruchem s provázením po vybraných ekologických stezkách ještě zkušenosti nemáme, nicméně nezahláme – usilujeme o to, aby se Český ráj stal prvním českým geoparkem, kde by měl fungovat geoturismus.

Podstatné je, že strategii turismu by měly aktivně (s preventivním efektem) ovlivňovat jednotlivé Správy CHKO, které by se neměly jen pasivně bránit jednotlivým projektům již nevhodně koncipovaného cestovního ruchu. Z hlediska taktiky a prevence je totiž tento přístup daleko efektivnější.

Dnes existuje odstupňovaná ochrana přírody, časem bude existovat i odstupňovaný turismus podle zásady „svůj k svému“. Jinak se totiž ochránci přírody a zástupci cestovního ruchu velmi těžko domlouvají. A naše oddělení má ambici řešit preventivně střetové situace mezi cestovním ruchem a ochranou přírody v chráněných územích. Dlouho už se zabýváme Českým rájem a Šumavou, protože zde jsou střety na denním pořádku, trvají déle než 10 let a jsou často velmi vyhrcované. A je ověřeno, že konstruktivní, preventivní přístup, kdy se snaží už v prvopočátku se zástupci cestovního ruchu někdo jednat o tom, jak turismus provozovat, aby byl udržitelný, je účinnější, než když už jsou nejrůznější projekty na světle božím, jsou v nich peníze, různé zájmy atd.

Co konkrétně bude pro Český ráj znamenat vyhlášení geoparku (viz též str. 5, pozn. red.)?

Půjde o větší (environmentálně orientovanou) profilaci cestovního ruchu na tomto území. V nejzranitelnějších lokalitách, což jsou hlavně skalní města, budou existovat jakási pravidla, na nichž se ovšem chceme shodnout i se zástupci cestovního ruchu. Nedávno jsme např. měli v Českém ráji jednání, kde byl i pan ministr, zástupci obcí i zástupci tří dotčených krajů. Shodli jsme se, že bude nutné určit pravidla, na nichž by se všichni shodli, kterým by všichni rozuměli a která by byla pro všechny přijatelná.

To znamená, že podle našich představ v citlivých zónách budou moci být organizované skupiny turistů provázeny pouze autorizovaným průvodcem, který bude proškolen a bude znát hodnoty území, ale samozřejmě i jazyky. Konkrétně v Českém ráji jde o několik území, která jsou problematická z hlediska ochrany přírody a kde je problém s organizovaným turismem. Není prostě možné, aby třeba dvě stě lidí (začátečníků, dětí) dupalo po citlivém pískovcovém povrchu skal, jak se jim líbí. Zároveň ale chceme zvýšit profilaci území – když geopark a geoturismus, pak by se měly vybudovat geostezky s vyhlídkovými lokalitami a zajímavými místy, na nichž budou fungovat geoprůvodci. Každá organizovaná skupina bude muset ve vymezených lokalitách – půjde většinou o první zóny, resp. národní kategorie (národní přírodní památka či rezervace) – využít služeb Správou pověřených průvodců.

A co individuální turisté?

Individuálních turistů se to zatím netýká, ale samozřejmě budou moci této služby také využít. Ze zahraničí je totiž ověřeno, že lidé této nabídky docela rádi využívají a průvodce si zaplatí, protože se chtějí o území něco dovědět. Zbytek území geoparku (či ZCHÚ) samozřejmě zůstane volně přístupný, naopak zde chceme pomoci rozšířit mozaiku různých nabízených služeb, ať již se jedná o poznávání řemesel, minerálů, o zajímavé přednášky atd. tak, aby se turisté déle zdrželi v okolních obcích. Nemáme zájem

na tom, aby turisté jen rychle navštívili nejzranitelnější 1. zóny, tam provozovali outdoorové aktivity za každou cenu a ještě v obrovském počtu, a pak zase rychle ujeli.

Připravovali jste národní program označování ekologicky šetrných služeb cestovního ruchu. Jak pokročila příprava tohoto programu? A jak se vůbec bude posuzovat, co je a co není ekologicky šetrné?

To je složitá věc, která už se vyvíjí druhý rok. Velká část přitom spadá do gesce (rozvoj cestovního ruchu) Ministerstva pro místní rozvoj. Na druhou stranu označování ekologicky šetrných výrobků a problematika udržitelného rozvoje je v gesci MŽP. V EU existuje obdobné hodnocení, Květina, a to jak pro hodnocení ekologicky šetrných výrobků, tak i služeb. U nás zatím služby ošetřeny nejsou a se vstupem do EU se stalo nezbytné tak učinit. Totéž se týká i ubytovacích služeb cestovního ruchu, které byly nově v EU do označovaných kategorií zařazeny. Proto jsme ve spolupráci s ČEU a s oddělením dobrovolných nástrojů MŽP vypracovávali odpovídající program. Po dlouhých debatách jsme nakonec dospěli k tomu, že bude nejvhodnější vytvořit něco, co bude reflektovat udržitelnost cestovního ruchu ve všech třech pilířích tak, jak to požaduje přijatá Strategie udržitelného rozvoje. Nemělo by tedy jít o úzce pojaté hodnocení, jaké představuje evropská Květina, ale bude to systém evropské Květiny v sobě zahrnovat, tudíž ji bude možné získat. Ten, kdo sáhne na nejvyšší příčku našeho označovacího systému, by měl Květinu získat.

Jak se taková služba bude jmenovat? Udržitelná?

Asi to bude něco ve smyslu „udržitelnosti cestovního ruchu“. Ekoznačka by měla mít několik stupňů, protože máme pocit, že u nás environmentální vyspělost podnikatelů v cestovním ruchu není až tak velká a na nejpřísnější kritéria, která je třeba splnit třeba pro získání evropské Květiny, by u nás dosáhlo jen velmi malé procento současných provozoven. U odstupňovaného systému by na první stupeň u malokapacitních podnikatelů ve venkovských oblastech mohl dosáhnout leckdo, což by pro ně mohlo být povzbuzení, aby pak šli dál. Samozřejmě tam musí být i marketingové výhody a bude k tomu připojen i jistý osvětový systém. Důležité je, že celý program bude dobrovolný. Navštěvníci ze zahraničí vyhledávají tyto označené služby – chtějí být šetrní vůči životnímu prostředí, protože jsou k tomu ve svých zemích vychováni. U nás se k tomu za pár let dospěje také, pevně doufám. Navíc by tento produkt byl typicky český, což je také důležité. A v nejvyšším patře by bylo možné dosáhnout i na zmíněnou evropskou Květinu.

Před časem bylo zřízeno Národní centrum šetrné turistiky, ale do obecného povědomí zatím rozhodně neproniklo. Co bude jeho úkolem?

Letos 19. ledna byla předložena informace o zřizování center šetrné turistiky vládě. První už existuje. Jde o Národní centrum šetrné turistiky a pilotně vzniká liberecké centrum. Postupně by měla vzniknout regionální centra v každém kraji. Hlavní myšlenkou

je, že MŽP by mělo mít v krajích „styčné důstojníky“, kteří by byli schopni posouvat místní podnikatele i samosprávy směrem k udržitelnosti cestovního ruchu. Měli by opět fungovat jako prevence – neříkat, že něco nejde, ale už v zárodečné fázi projektu by měli působit poradensky, osvětově i organizačně. Když někdo předloží nějaký projekt, tak by měli být schopni říci „ano, myšlenka je dobrá, ale chtělo by to tak a tak upravit, přesunout do té a té lokality“ atd. Je nutné, aby o těchto střediscích obce i podnikatelé věděli, aby se záměry daly posuzovat už v zárodečné fázi a neřešily se až ve fázi, kdy jsou v nich značné peníze a emoce. Centra by měla preventivně řešit problémy mezi ochranou přírody a rozvojem cestovního ruchu, tedy Správami na jedné straně a obcemi a podnikateli na straně druhé. Nepůjde tedy primárně o osvětu návštěvníků, i když ti budou samozřejmě také vítáni. Hlavním cílem ale bude poradenství pro udržitelnost cestovního ruchu.

Kde vzniklo Národní centrum?

V Rychnově u Jablonce nad Nisou, kde ho provozuje Nisa, o.p.s. MŽP pověřilo tuto organizaci výkonem funkce centra a zároveň MŽP a provozovatel centra podepsali dohodu o spolupráci. Posléze by v tomto objektu mělo fungovat i regionální centrum pro Liberecký kraj. Není účelem, aby vzniklo v republice 14 nových objektů, v nichž by sídlila krajská centra. Jejich zřizovateli by měly být kraje a ze strany krajů to bude dobrovolné. Kraje by si měly samy uvědomit, že pro ně takové centrum bude přínosem, protože by mohlo tlumit střety a směřovat rozvoj cestovního ruchu správným a progresivním způsobem. My jsme pak ochotni jim se zřízením pomoci. Preferujeme, aby si centrum vzal do agendy některý ze subjektů, který se zabývá environmentálním vzděláváním, kulturou, výchovou apod., resp. aby již existující objekt takového subjektu sloužil i jako sídlo centra. Agenda udržitelného cestovního ruchu by se k tomu přičlenila. Zpočátku by ji mohli vykonávat jeden či dva lidé, časem se ukáže, jak moc to bude přínosné a personálně náročné.

Opustíme nyní cestovní ruch a podívejme se na další věci, kterými se zabýváte. Už jste zmínila, že je-li špatné životní prostředí, mají lidé tendenci vyjet do krajiny a rekreovat se v ní. V poslední době je ale trend spíše opačný, tedy bydlet v přírodě a jezdit za prací do města. Dochází tak ke značné suburbanizaci naší krajiny, především kolem Prahy a dalších velkých měst. Místo dojíždění týdně za přírodou tak lidé dojíždějí denně za prací. Jsou šance tuto výstavbu nějak regulovat? Domy se často staví i na dosti nesmyslných místech, zeleň v krajině mizí.

Ano, to jsou závažné problémy, asi nejzásadnější, které bychom chtěli do budoucna řešit. Bude to běh na dlouhou trať. První, s čím jsme přišli, byl Program péče o urbanizované prostředí, který má zatím stimulační charakter. Je zatím významně zaměřen na zeleň v sídlech, ale nyní dochází ke změně směřování na podporu urbánní biodiverzity, urbánních biotopů, nikoli třeba na zazeleňování ploch přilehlých k výrobním areálům jako dřív. Chtěli bychom se

věnovat iniciaci a podpoře vytváření zelených pásů okolo měst, výsadbě a regeneraci zeleně v rámci ÚSESu, regeneraci ploch brownfields, které by měly mít nadále hlavní funkci ekologickou či osvětově rekreační. Urbánní ekologie v akademické i praktické rovině je u nás celkově velmi zanedbaná, proto se snažíme tímto programem podpořit budování zeleně a přírodní prvky v městských i venkovských sídlech jako celek. Chceme, aby existoval jakýsi management životního prostředí sídel. Evropská komise finalizuje Tematickou strategii životního prostředí měst, z níž při naší koncepčně metodické činnosti hodně vycházíme. O přírodní prvky v městském prostředí je nutné pečovat, některé je nutno nechávat jako útočiště, v nichž má možnost se pokud možno nerušeně rozvíjet místní flóra i fauna a šířit se pak do okolí. První zásadní koncepční materiál, který se týká urbánní ekologie na národní úrovni, teď připravujeme pod prozatímním názvem Zásady péče o urbánní prostředí. Bude v maximální míře respektovat evropskou tematickou strategii. Na této strategii pracuje šest vysoce kvalifikovaných řešitelů, kteří skutečně problematice rozumějí jak z hlediska ochrany krajiny, tak i z hlediska urbanistického.

Jak ale chcete docílit, aby se podle tohoto materiálu v praxi opravdu postupovalo?

Zmínila jste suburbanizaci. V dnešní době ale už funguje i tzv. „urbanizace“ (rurální urbanizace), což je pronikání do rurálních oblastí okolo měst. Buď se rozpíná přímo město na svých okrajích (suburbanizace), nebo v okolních vesničkách vznikají amorfní cizorodá území novostaveb, které do prostředí vesnic vůbec nezapadají. Z vesniček tak vznikají tzv. dormitory villages, tedy místa jen na přespaní. Lidé si koupí pěkné místo, kde si postaví dům, ale veškeré peníze utrácejí i vydělávají ve městě a v místě bydliště vlastně ani nežijí. Ztrácejí se tak přirozené vazby, které ve vesnicích existují. To však není problém jen životního prostředí, ale samotné existence venkova a jeho podstaty. Tímto problémem se bude zabývat i připravovaná Strategie. Otázka vynutitelnosti principů a zásad, které tam budou obsaženy, je samozřejmě tvrdým oříškem. Pro nás bude stěžejní, jak bude závaznost Tematické strategie dořešena v EU. Už asi půl roku se totiž na úrovni EU jedná o tom, zda půjde o materiál obligatorní, nebo zda bude strategie doporučující, metodická, dobrovolná. Názory jednotlivých členských zemí se velmi různí.

Co konkrétně by mělo být vynutitelné?

Zejména jde o plán managementu životního prostředí sídel. Jde o to, že zejména velká sídla by měla mít „management plán“. Byly by stanoveny indikátory a hodnoty, které by se měly dodržovat. Odezvy z obcí členských zemí EU jsou zatím spíše negativní. Existují ale i země, kde jsou tomuto řešení nakloněny. Strategie je však stavěna jen pro velká města nad 100 000 obyvatel. Teď se jedná o tom, zda by se týkala jen takto velkých měst (ať už by to bylo povinné nebo doporučující), nebo i pro menší sídla – tam by se materiál dal využít aspoň na metodické úrovni. A my chceme vytvořit metodiky pro to, jak by obce měly k management plánům přistupovat, v ja-

kých krocích, co podniknout. Chtěli bychom v rámci našeho Programu péče o urbanizované prostředí vytvořit zvláštní dotační podtitul, který by podpořil vytváření management plánů. Ze zkušenosti víme, že mnohé obce by rády věděly, jakým způsobem mají dělat management životního prostředí sídel. Měl by to být pro obce jakýsi jízdní řád, podle něhož se budou řídit. Měly by tam být termíny dokdy, čeho a jakým způsobem dosáhnout, jaké mechanismy použít, kdo bude za co ručit atd.

Před několika lety vznikla myšlenka vybudovat kolem Prahy zelený pás. Zdá se ale, že usnula, v poslední době se o ní už nehovoří. Jak to s ní vypadá?

Máte pravdu, trochu to nyní usnulo. Náš útvar podpořil tvorbu tohoto zeleného pásu financováním jakési projektové studie. Jde i o politickou věc, pás se totiž týká i Středočeského kraje (je tedy nutné jednání na úrovni pražského primátora a hejtmána), navíc tato myšlenka narazila samozřejmě i na majetkoprávní vztahy. Podle údajů z odboru zeleně Magistrátu hl. m. Prahy jsou ale už navržena některá území (pilotně na severovýchodě Prahy), která situaci aspoň parciálně řeší.

Ve společnosti stále převažuje snaha využívat pro stavby nových podniků plochy „na zelené louce“, často v přírodně cenném území nebo v neúrodnějších částech země, ačkoli je u nás spousta opuštěných průmyslových areálů vhodných k využití. Snažíte se nějak tento trend zvrátit? Problémem často je, že vyčištění brownfields trvá dlouho a stojí hodně peněz, a samozřejmě investoři se do toho nechce. Řeší se tato problematika nějak systematicky?

Ne, koncepce zatím chybí. Jde opět o běh na dlouhou trať. Je to otázka jak peněz, tak i vzdělávání. Proto chceme promítnout tento problém do studijních kursů v oblasti urbanismu. Samozřejmě bude tato věc ošetřena i v připravovaných Zásadách, o kterých jsem tu mluvila, a budeme o ní jednat i s odborem územního rozvoje MMR (zejména v rámci jimi připravované Politiky územního rozvoje). V současnosti vytváříme resortní skupinu, která bude vytvářet přístup našeho ministerstva tak, abychom mohli jednotně vystupovat směrem navenek. S tímto přístupem vstoupíme do mezipřesortní skupiny, která už je založená, ale není příliš aktivní, a budeme se snažit vytvořit materiál na národní úrovni, který by tuto problematiku ošetřil. Asi by ale bylo efektivnější včlenit náš přístup k brownfields do novely stavebního zákona či do mechanismů územního plánování (a zmíněné Politiky územního rozvoje). Ono totiž nejde o nic složitého, spíš je to vysoce politický problém. Zásadní filosofie a strategie by měla být stanovena v programových dokumentech – např. v programovém prohlášení vlády. Tam by mělo být jasně řečeno, že vláda má v úmyslu preferovat u nových investičních záměrů již urbanizovaná a využívaná území. Obávám se ale, že společenský tlak na vládu v tomto směru není zatím dost velký.

Děkuji za rozhovor.

24. 1. 2005

Český ráj by se mohl stát geoparkem

Unikátní skalní města Českého ráje by se mohla stát geoparkem UNESCO. Na společném postupu se 14. ledna 2005 na Hrubé Skále domluvili zástupci resortu životního prostředí, krajští hejtmani, starostové obcí i zástupci nevládních organizací. „*Evropské geoparky jsou inspirací, jak dlouhodobě skloubit ochranu přírody s vhodným a přiměřeným využitím pro turistiku. Proto nominaci Českého ráje jednoznačně podporuji,*“ konstatoval po setkání ministr životního prostředí Libor Ambrozek.

Existence Chráněné krajinné oblasti Český ráj znamená už nyní pro region jednoznačný přínos. Vzácná příroda se značkou CHKO láká turisty a zvyšuje i možnost získání finančních prostředků ze Státního fondu životního prostředí (SFŽP) či krajinotvorných programů MŽP. V letech 2001 – 2004 tak obce obdržely ze SFŽP dotace ve výši téměř 136 milionů korun, Program péče o krajinu přispěl na péči o cenná území téměř dvanácti miliony korun a Program revitalizace říčních systémů více než 17 milionů korun.

Správa CHKO v letech 2001 – 2004 vydala 923 rozhodnutí a stanovisek, z toho čtyřicet nesouhlasných, tedy pouhých 4,3 %. Pětadvacet rozhodnutí (2,7 %) bylo napadeno odvoláním a jen v pěti případech dostal odvolatel za pravdu (0,5 %). Správa CHKO vydala více než 120 tisíc kusů informačních letáků či publikací, včetně podrobné mapy Českého ráje.

„*Ochranu přírody není možné dlouhodobě zajistit bez pomoci lidí, kteří v daném území žijí. V Českém ráji se střetává řada různých zájmů, a proto je třeba každé rozhodnutí velmi pečlivě zvažovat. Statistika, která jednoznačně dokládá, že Správa CHKO pracuje zodpovědně, mě proto velmi těší – pouhá tři procenta rozhodnutí Správy byla napadena. Chci také vyzdvihnout osvětové aktivity CHKO, které vedou k hlubšímu zájmu návštěvníků o cennou přírodu i k podpoře šetrného cestovního ruchu,*“ zhodnotil činnost Správy CHKO ministr životního prostředí Libor Ambrozek.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Geoparky jsou území, která zahrnují konkrétní geologické dědictví a mají strategii trvale udržitelného územního rozvoje. Geologické lokality musí být z odborného hlediska dostatečně kvalitní a vzácné. Parky se zaměřují na ochranu území, vzdělávání a šetrné využívání území. V síti geoparků se v roce 2004 nacházelo 21 evropských a 8 čínských geoparků.

Český les bude chráněnou krajinnou oblastí

V České republice vznikne v pořadí již pětadvacátá chráněná krajinná oblast – CHKO Český les. Rozhodla o tom dne 12. ledna 2005 na návrh Ministerstva životního prostředí vláda, která tak splnila jeden z bodů svého programového prohlášení. Pro praktickou existenci této CHKO je ještě nutná novela zákona o ochraně přírody, která umožní vznik Správy Chráněné krajinné oblasti.

„*Potěšilo mě, že ministři hlasovali pro vznik nové chráněné krajinné oblasti jednomyslně. Důležitý byl bezesporu vstřícný postoj Plzeňského kraje i obcí – vytvoření chráněného území podporují a na přípravě návrhu se podílely. Přinese jim zvýšení turistického ruchu i zaměstnanosti. Zkušenosti jasně ukazují, že lze efektivně skloubit ochranu unikátní přírody s potřebným rozvojem území. My si uvědomujeme, že ochranu přírody není možné dlouhodobě zajistit bez pomoci lidí, kteří v daném území žijí, a věnujeme proto jednání*

s obcemi velkou pozornost,“ komentoval rozhodnutí vlády ministr životního prostředí Libor Ambrozek.

CHKO Český les má rozlohu 470 kilometrů čtverečních, které jsou z 80 % pokryty lesem. Zahrnuje nejcennější území příhraničního pásu hor Českého lesa. Do roku 1990 ležela velká část území CHKO v hraničním pásmu, a tím byla veškerá hospodářská činnost v této oblasti omezena. Na řadě míst se zachovaly původní cenné bučiny, vzácná rašeliniště s porosty borovice blatky či pestré květnaté louky a pastviny. Žije tu ohrožená vydra říční, tetřevka obecná, rys ostrovid či bobr evropský. Na druhé straně hranic navazují německá velkoplošná chráněná území.

CHKO je odstupňovaná do čtyř zón, jimiž se určují limity hospodaření. Zastavěná území obcí leží ve čtvrté, tedy nejmírnější zóně.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Vietnamská delegace v ČEU

Ve středu 15.12. navštívila Český ekologický ústav pětičlenná vietnamská delegace z Ministerstva přírodních zdrojů a životního prostředí se sídlem v Hanoji. Delegaci vedl pan Pham Khang, PhD.

Předmětem zájmu vietnamských odborníků byla environmentální legislativa ČR v oblasti EIA. Přestože v průběhu devadesátých let byla ve Vietnamu vytvořena poměrně komplexní soustava práva životního prostředí,

zkušenosti s uplatňováním české legislativy v praxi byly pro vietnamské hosty zajímavé a podnětné.

Český ekologický ústav (Centrum EIA) tvoří odborné zázemí pro MŽP v oblasti vedení informačních systémů EIA a SEA (posuzování záměrů a koncepcí z hlediska vlivu na životní prostředí).

(z tiskové zprávy ČEU)

Změna ve vedení Českého ekologického ústavu

Ke dni 31. prosince 2004 skončil své působení v Českém ekologickém ústavu jeho ředitel Ing. Erik Geuss. Ministr životního prostředí RNDr. Libor Ambrozek jej od 1. ledna 2005 jmenoval svým poradcem pro ekonomické otázky životního prostředí.

Od stejného data byl řízením ústavu pověřen Ing. Jiří Hradec, dosavadní ředitel odboru informatiky MŽP.

Ministr Ambrozek při své návštěvě v Českém ekologickém ústavu dne 21. 12. 2004 ocenil práci Ing. Geusse na stabilizaci této instituce v rovině ekonomické, organizační, personální a odborné. Zároveň vyslovil podporu a přání úspěchů v nové funkci Ing. Jiřímu Hradcovi.

(tisková zpráva ČEÚ)

Celkem 155 obcím se loni podařilo splnit podmínky dotace na plynofikaci

Po zmírnění podmínek, které Fond oznámil na konci roku 2003, se 155 obcím podařilo splnit ekologické efekty, které spočívají hlavně v dostatečném počtu připojených objektů k obecnímu plynovodu.

Starostové obcí si tak mohli oddechnout, že dotace, které dohromady činily více než 550 milionů korun, nebudou muset z obecních pokladen Fondu vracet. Nicméně obcím, které nesplnily podmínku 90% připojení, Fond nevyplatil pozastávku až do 10 % celkové dotace (průměrně byly efekty splněny na 63 %).

Bohužel stále jsou obce, které i po zmírnění podmínek nejsou schopny připojení k plynovodu zajistit a tím akci s Fondem ukončit. Již po 15 obcích zahájil Fond vymáhání poskytnuté dotace. V celkovém objemu se jedná o více než 30 milionů korun.

Dalších 236 akcí, kde Fond poskytl téměř 800 milionovou dotaci, je ve fázi, kdy je stavba ukončena a žadatelé doplňují podklady pro závěrečná vyhodnocení, tedy prokazují splnění všech smluvních podmínek. Ve většině případů obec využila možnost ročního odkladu, právě pro zajištění dostatečného počtu přípojek k obecnímu plynovodu. Pokud se jim to nepodaří, bude Fond nucen zahájit vymáhání dalších dotací.

Výstavba obecního plynovodu stále probíhá, příp. začne probíhat u 104 akcí, kde dotace Fondu činí téměř 650 milionů korun. U 235 akcí probíhá připojo-

vání odběratelů plynu v rámci roční lhůty pro změnu vytápění z tuhých paliv na plynná paliva. Dotace zde činí 1,3 miliardy korun.

Dotační program na plynofikace obcí byl, i z důvodu výše uvedených skutečností, na konci roku 2003 ukončen.

Celková statistika žádostí na plynofikace obcí od roku 1999:

počet žádostí celkem	905
úspěšně uzavřeno	280
vymáhání pohledávky	15
odstoupení ze strany žadatele	35
akce, kde probíhá připojování	235
akce, kde probíhá nebo začne výstavba	104
akce před závěrečným vyhodnocením	236

Lucie Králová,
tisková mluvčí SFŽP ČR

Regionální centrum EIA s.r.o.

ve spolupráci s

MŽP, krajem Moravskoslezským, městy Ostrava a Zlín, OZO Ostrava
a Regionálním environmentálním centrem ČR

Vás zve na 5. mezinárodní konferenci

SEA/EIA'2005

pořádanou pod záštitou Mgr. Tomáše Úlehly, primátora města Zlín
a Mgr. Mirko Jašurka, náměstka primátora města Ostravy

ve dnech 19. – 20. dubna 2005, Ostrava - hotel Atom

Konference bude zaměřena na výměnu zkušeností s platnou EIA legislativou, na diskusi k metodice i praxi EIA/SEA posuzování na národní i regionální úrovni a na nové trendy v procesech EIA/SEA po vstupu do EU.

Bližší informace lze získat na tel. č.: 596 114 440, 596 114 469
e-mailem: fidlerova@rceia.cz; www.rceia.cz

V Kóbe byla přijata Deklarace o omezování následků katastrof

Ve dnech 18. – 22. ledna 2005 se v japonském Kóbe v prefektuře Hjógo konala Světová konference o omezování následků katastrof (World Conference on Disaster Reduction). Vedoucím české delegace na této konferenci byl ministr životního prostředí Libor Ambrozek.

Členové 168 zúčastněných delegací konference přijali Deklaraci o omezování následků katastrof, která zdůrazňuje význam aktivit všech zúčastněných – od vlád a mezinárodních organizací, přes vědecké instituce, až po občanský sektor a nevládní organizace. Klíčová je podle textu Deklarace především prevence – podporovat ji je třeba na všech úrovních, nicméně zásadní tíha leží především na vládách jednotlivých států. Přírodní katastrofy zůstávají i nadále hrozbou zejména pro obyvatele chudých zemí, kterým musí pomoci mezinárodní společenství, a to jak technickou, tak finanční podporou.

OSN pro humanitární záležitosti Jan Egeland. „*Tento plán nám pomůže překonat dosavadní propast mezi tím, co víme, a tím, co s tím dokážeme udělat,*“ dodává s nadějí Egeland.

V české delegaci byly zastoupeny i resorty vnitra, zdravotnictví a zemědělství a rovněž Český hydrometeorologický ústav a Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. M. „*Největší pozornost vzbudily naše zkušenosti s fungováním integrovaného záchranného systému (IZS),*“ říká ředitel odboru globálních vztahů MŽP Michal Pastvinský. Především právě o IZS jednal v průběhu konference ministr Libor Ambrozek s vrcholnými představiteli japonského Ministerstva pro management katastrof, kteří tento systém prohlásili za inspirativní i pro Japonsko.

Český překlad textu Deklarace je k dispozici na internetových stránkách MŽP – www.env.cz – v rubrikách Aktuality a Tiskové zprávy.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Další informace:

<http://www.unisdr.org/wcdr>

Ministr Ambrozek navštívil postiženou Indonésii

Ve dnech 16. – 19. ledna byl ministr životního prostředí Libor Ambrozek na pracovní návštěvě Indonésie. Cesta byla původně plánována v souvislosti s účastí ministra Ambrozka jako vedoucího české delegace na Světové konferenci k omezení důsledků katastrof (20. – 22. ledna) v japonském Kóbe. Měla se zaměřit na navázání dvoustranných kontaktů a zjištění možností pro české firmy a podnikatele v oblasti environmentálních technologií.

Po zemětřesení s následnými vlnami tsunami, které po Vánocích postihly rovněž Indonésii, se ovšem hlavním cílem ministrovy cesty stala jednání o potřebách Indonésie při obnově postižených území a možnostech ČR Indonésii pomoci.

Ministr Ambrozek se setkal se svým indonéským protějškem, ministrem Rachmatem Witoelarem, s nímž jednal o vzájemné spolupráci v oblasti ochrany životního prostředí. Indonéská strana projevila zájem o naše popovodňové zkušenosti z oblasti rekultivace terénů území postižených katastrofou, ale i obnovy území po těžbě surovin. Indonésie má rovněž zájem o české zkušenosti při obnově a ochraně biologické

rozmanitosti a rovněž o spolupráci při zajišťování dostupné pitné vody a vodních zdrojů.

Libor Ambrozek se rovněž sešel s guvernérem provincie Severní Sumatra panem Nurdinem, s nímž diskutoval o možnostech zapojení České republiky do obnovy postižených území Sumatry včetně obnovy ekosystémů a biologické rozmanitosti v oblasti severozápadního pobřeží Acehu.

Ministerstvo životního prostředí ČR je v kontaktu s řadou českých firem, které se zabývají environmentálními technologiemi a mají již zkušenosti z Asie, získané v rámci projektů zahraniční rozvojové spolupráce. Tyto firmy nabízejí svou pomoc při obnově postižených území, zejména pak pomoc při řešení akutního problému se zásobováním pitnou vodou (mobilní úpravy vody, čištění studní a vodních zdrojů). Některé z firem jsou ochotny část pomoci rovněž samy financovat. K dispozici jsou ale rovněž zkušenosti expertů Českého hydrometeorologického ústavu či Výzkumného ústavu vodohospodářského T. G. M.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Ministři přijali Dunajskou deklaraci

Dne 13. prosince 2004 se uskutečnila ve Vídni 1. ministerská konference Mezinárodní komise pro ochranu Dunaje (MKOD). Na práci MKOD se vedle dalších dvanácti signatářských podunajských států aktivně podílí i ČR, protože do povodí Dunaje patří téměř třetina našeho území. Českou delegaci na konferenci vedl ministr životního prostředí RNDr. Libor Ambrozek.

V Dunajské deklaraci s pracovním názvem „**Povodí Dunaje – řeky v srdci Evropy**“ vyjádřili ministři společný zájem na dalším posilování mezinárodní spolupráce pro dosažení udržitelného rozvoje a ochrany vodních zdrojů v dunajském regionu. Deklarace rovněž stanovuje priority, cíle a hlavní akce pro období následujících deseti let.

Hlavní body programu

Jedním z hlavních bodů programu konference bylo schválení Souhrnné zprávy za mezinárodní oblast povodí Dunaje (2004), která obsahuje podrobnou analýzu aktuálního stavu vod v povodí Dunaje. Tato zpráva bude doplněním národních zpráv členských států EU v rámci jejich reportingových povinností při implementaci Rámcové směrnice o vodní politice EU a také základem pro zpracování koordinovaného plánu pro mezinárodní oblast povodí Dunaje.

Na konferenci byl rovněž schválen Akční program pro udržitelnou ochranu před povodněmi pro povodí Dunaje, který byl připraven MKOD na základě zkušeností z katastrofálních povodní, které v posledních letech postihly řadu států v povodí Dunaje. Akční program si dává za cíl dlouhodobé a udržitelné omezování povodňových rizik a stanovuje opatření k ochraně nejen lidských životů a majetku, ale i k ochraně a zlepšování stavu ekosystémů vázaných na vodu. Značná pozornost je věnována otázkám předpovídání a včasného varování, a to nejen na lokální a národní úrovni, ale i v rámci celého povodí Dunaje. Pro ČR má přijetí tohoto dokumentu zásadní význam, neboť doplňuje obdobné dokumenty přijaté k ochraně před povodněmi v rámci povodí Labe a Odry.

Ministr Libor Ambrozek a ředitel odboru ochrany vod MŽP Jaroslav Kinkor při jednáních ve Vídni

Vyhodnocení mezinárodní školní soutěže

Za přítomnosti ministrů a jednotlivých delegací MKOD byla vyhodnocena mezinárodní školní soutěž vyhlášená MKOD ve spolupráci s Dunajským environmentálním fórem a finančně podpořená regionálním projektem UNDP/GEF a EU u příležitosti 1. mezinárodního Dne Dunaje. Tento den připadá na 29. června k připomenutí podpisu Úmluvy o spolupráci pro ochranu a únosné využívání Dunaje v roce 1994.

Soutěž proběhla ve všech třinácti podunajských zemích, vítězem byl vyhlášen jedenáctiletý Jonatan Zajc Sobočan ze Slovinska. Velký zájem vzbudila i práce žáků Základní školy ze Starého Města u Uherského Hradiště, jejichž práci prezentovala Tereza Lapčíková. Soutěž na národní úrovni ČR organizačně zajišťovala Unie pro řeku Moravu ve spolupráci s MŽP, MZe a Povodím Moravy, s. p.

Významný impuls pro spolupráci

Na závěr ministerské konference podepsali zástupci Maďarska, Rumunska, Srbska a Černé Hory, Slovenska a Ukrajiny Dohodu o Tise k ochraně vod a koordinaci opatření k prevenci před povodněmi.

1. ministerská konference Mezinárodní komise pro ochranu Dunaje byla významným impulsem pro další spolupráci k ochraně Dunaje a vyjádřila společnou politickou vůli všech podunajských zemí pokračovat ve společném úsilí pro zlepšování a ochranu vodních zdrojů v „nejinternacionálnější“ povodí na světě.

Kapřík Cyrílek reprezentoval Česko v mezinárodní školní soutěži vyhlášené MKOD

(z materiálů odboru ochrany vod)

Česká republika převzala předsednictví v Mezinárodní komisi pro ochranu Labe

Dnem 1. ledna 2005 převzala Česká republika od Evropské unie předsednictví v Mezinárodní komisi pro ochranu Labe (MKOL) na období od 1. ledna 2005 do 31. prosince 2007. Ministr životního prostředí jmenoval prezidentem MKOL Ing. Jaroslava Kinkora, ředitele odboru ochrany vod Ministerstva životního prostředí.

Oficiální předání předsednictví v této komisi odstupujícím prezidentem Dr. Helmutem Blöchem z Evropské komise novému prezidentovi Ing. Jaroslavu Kinkorovi se konalo dne 27. ledna 2005 v budově Ministerstva životního prostředí za účasti vedoucích delegací v MKOL, zástupce velvyslanectví SRN v ČR a dalších přizvaných hostů.

Odstupující prezident MKOL, Dr. Helmut Blöch z Evropské komise, informoval o hlavních výsledcích činnosti MKOL, dosažených v předchozím období, zejména se zřetelem na postup koordinované implementace Rámcové směrnice pro vodní politiku EU. Důležitými momenty v činnosti MKOL bylo vypracování a vydání publikace „Dokumentace povodně v srpnu 2002 v povodí Labe“ a v roce 2003 schválení mezinárodního „Akčního plánu povodňové ochrany v povodí Labe“, čímž byl pro povodí Labe splněn základní požadavek připravovaného programu EU pro integrovanou preventivní ochranu před povodněmi. Prezentován byl rovněž nový počítačový prognózní model, Poplachový model Labe (ALAMO), který zahrnuje říční úsek v délce 835 kilometrů od horního toku v České republice po Geesthacht nedaleko Hamburku. Byla tak vytvořena možnost vydávat v případě havárie konkrétní předpovědi o rychlosti šíření škodlivých látek v toku. Model ALAMO byl při příležitosti 17. zasedání MKOL v říjnu 2004 předán státním institucím české a německé strany, které budou zodpovědné za použití tohoto modelu v pří-

Ing. Jaroslav Kinkor

padě závažného havarijního znečištění vod v povodí Labe. Novou skutečností byla účast nevládních organizací z České republiky a ze Spolkové republiky Německo na zasedáních a jejich zapojení do práce MKOL. Nevládní organizace se budou účastnit plenárních zasedání a zasedání pracovních skupin MKOL i v budoucnu.

Předsednictví České republiky v MKOL je významné především v souvislosti s dokončováním podkladů pro přípravu plánu pro mezinárodní oblast povodí Labe. V současné době je dokončována „Zpráva 2005 pro mezinárodní oblast povodí Labe“, která bude schválena při setkání ministrů životního prostředí České republiky, Spolkové republiky Německo, Polské republiky a Rakouské republiky. Toto setkání se bude konat dne 3. března 2005 v Drážďanech ve Spolkové republice Německo a současně se uskuteční seminář pro širší odbornou veřejnost, kde budou představeny a diskutovány výsledky analýzy charakteristik povrchových a podzemních vod, vyhodnocení důsledků lidské činnosti, ekonomická analýza užívání vody a další postup při implementaci Rámcové směrnice v povodí Labe.

Po dobu předsednictví České republiky se také očekává přizpůsobení organizační struktury MKOL jejím úkolům v dalším období, zejména v oblasti koordinované implementace Rámcové směrnice pro vodní politiku EU.

(z materiálů odboru ochrany vod)

Namibijský ministr v České republice

Na pozvání Libora Ambrozka navštívil Českou republiku ve dnech 6. – 9. 12. 2004 ministr životního prostředí a cestovního ruchu Namibie P. N. Malima s doprovodem. Během návštěvy delegace navštívila Ministerstvo zahraničních věcí a Ministerstvo pro

místní rozvoj. Na České inspekci životního prostředí jednali především o CITES, což bylo pro namibijskou delegaci velmi zajímavé a přínosné, protože mají zájem o možnost zaškolení namibijských expertů a předání našich zkušeností s fungováním ČIŽP. Při návštěvě České geologické služby jim byly představeny dva geologické projekty zahraniční rozvojové pomoci, které, v gesci MŽP, realizuje ČR v Namibii. Návštěva CHKO Křivoklátsko byla ukázkou managementu chráněných území v ČR.

Dne 7. 12. se namibijský ministr setkal s L. Ambrozem a dalšími experty na Ministerstvu životního prostředí ČR. Jednání i celá návštěva probíhaly v přátelském duchu, namibijská delegace byla velmi spokojena s programem a věnovanou péčí. Obě strany se shodly na tom, že vztahy Česka a Namibie jsou dobré a že se těší na prohlubování další vzájemné spolupráce v oblasti ochrany životního prostředí.

Mgr. Jana Holečková,
odbor globálních vztahů MŽP

Nová Evropská komise vidí životní prostředí jako jednu ze svých priorit

26. ledna 2005 nová Evropská komise, která zahájila práci v listopadu 2004, přijala dva programové dokumenty pro svou další práci. Prvním je přehled strategických cílů Komise pro celé funkční období do roku 2009, druhým, konkrétnějším, pak plán činnosti pro rok 2005.

Strategické cíle Komise 2005 – 2009

Dokument o strategických cílech nese název „**Evropa 2010: Partnerství pro evropskou obnovu – Prosperita, solidarita a bezpečnost**“ a byl zpracován společně předsedou Komise Barrosem a místopředsedkyní Wallströmovou.

Komise si všímá, že i přes významné události v životě EU v posledních letech, z nichž asi nejvýznamnější je rozšíření EU o 10 nových členů, se **začíná smysl EU vytrácet ze zřetel jejích občanů**; nízká volební účast a nárůst vlivu odpůrců další integrace Evropy to potvrzují. Komise chce, aby EU měla svou strategickou vizi, jasný cíl svého směřování. Ta se podle ní má rozvíjet ve čtyřech oblastech: **prosperita, solidarita, bezpečnost a mezinárodní vztahy**.

V oblasti **prosperity** Komise zdůrazňuje zlepšení podnikatelského prostředí (simplifikace legislativy), podporu inovací a moderních technologií a přizpůsobení pracovních trhů novým potřebám. Evropa by měla těžit ze svých výhod v porovnání se zbytkem světové ekonomiky – politické a ekonomické stability, kvalifikované pracovní síly, tradice sociálního partnerství, stabilní vědecké základny a stimulu nových členských zemí k ekonomickému dostižení zemí starých.

Podmínkou naplnění cílů prosperity je podle Komise **směřování k udržitelnému rozvoji**, z něhož mají veškeré aktivity vycházet; jen tak se podaří zachovat solidaritu v rámci současné Evropské unie i ve vztahu k budoucím generacím. Významně k tomu přispějí **nástroje ekonomické a sociální soudržnosti**, jež by měly reagovat na prohloubení rozdílů ve vyspělosti jednotlivých regionů EU po jejím rozšíření. V některých případech – například venkovských oblastí – přinese politika soudržnosti vedle ekonomického posílení i lepší ochranu přírodních zdrojů. Důležitými problémy Evropy je i stárnutí populace a problémy zaměstnanosti.

Solidarita s budoucími generacemi je též tématem **environmentálních cílů EU** – dokument vyzdvihuje ekoinovace, ekoeфекtivitu, zvyšování energetické účinnosti a hledání alternativních zdrojů jako nástroje, jimiž lze čelit postupující změně klimatu; současně jsou environmentální technologie přínosem pro ekonomický rozvoj. Důležitá je i ochrana a zachování zdrojů v zemědělství a rybářství, jakož i ucelená strategie ochrany mořského prostředí. Naplnění cíle solidarity vyžaduje i dodržování základních práv, posilování kulturní rozmanitosti a integraci přistěhovalců.

Třetím pilířem rozvoje EU je podle Komise **zajištění bezpečnosti a svobody** jejích občanů, kteří mohou čelit vedle kriminálních a teroristických hrozeb i rizikům přírodních katastrof, krizových zdravotních situací apod. EU je zodpovědná za prevenci rizik, včasné

varování občanů, krizové řízení a solidaritu s oběťmi katastrofických událostí.

Úspěch Evropské unie je v dnešním globalizovaném světě podmíněn také jejím **jednotným vystupováním navenek**. Velmi důležité je **pokračování politiky tzv. širší Evropy**, spočívající jak v pokračování rozšiřování Evropy, tak ve vytváření nadstandardních sousedských vztahů se zeměmi, o jejichž přijetí do EU se neuvažuje. Na globální úrovni pak půjde zejména o udržování současných a vytváření nových ekonomických partnerství v rámci WTO, v oblasti rozvojové spolupráce pak **prosazování Rozvojových cílů tisíciletí**, se zvláštním důrazem na vztahy s Afrikou. Bude pokračovat i rozšiřování ingerence Unie do bezpečnostní oblasti.

Komise nyní zamýšlí předložené priority diskutovat s Evropským parlamentem a Radou s tím, že by se s nimi na konečné podobě společných cílů chtěla shodnout do konce lucemburského předsednictví (červen 2005).

Pracovní plán Komise pro rok 2005

I plán práce Komise pro letošní rok vychází z výše popsaných střednědobých priorit, je však mnohem podrobnější a specifitější a jeho součástí je, jako každým rokem, i **přehled jednotlivých legislativních a nelegislativních návrhů, které hodlá Komise v tomto roce projednat**.

Komise na úvod naznačuje, že letošní plán se vzhledem k očekávaným významným tématům letošního roku (vyhodnocení lisabonských cílů, ratifikace Ústavy EU, příprava rozpočtu pro roky 2007 – 2013, práce v rozšířené EU) liší od těch předchozích: je více politický, klade velký důraz na implementaci práva ES a na simplifikaci a kvalitnější normotvorbu.

V oblasti životního prostředí hodlá Komise především schválit a předložit Radě a Evropskému parlamentu **sedm tematických strategií** – k ochraně ovzduší, k prevenci vzniku a recyklaci odpadů, k udržitelnému využívání přírodních zdrojů, k ochraně mořského prostředí, k udržitelnému používání pesticidů, k ochraně půdy a k udržitelnému městskému prostředí. I když se jedná o strategické dokumenty nelegislativního charakteru, Komise předpokládá, že řada z nich bude **doprovázena již konkrétními legislativními návrhy** – například revize rámcové směrnice o ovzduší, revize rámcové směrnice o odpadech či návrhy nových rámcových směrnic k ochraně mořského prostředí a k pesticidům. V oblasti **změny klimatu** Komise hodlá předložit dvě sdělení – o zahrnutí letecké dopravy do předpisů na omezování emisí skleníkových plynů a o nákladech a přínosech středně- a dlouhodobých cílů Kjótského protokolu; Komise připraví i návrh úpravy zdanění osobních vozidel, který bude lépe zohledňovat emise CO₂. Komise

Místopředsedkyně komise M. Wallströmová

také předloží dokument k možnostem zastavení (v EU), respektive zpomalení (celosvětově) **snížení biologické rozmanitosti** do roku 2010. Komise rovněž zpracuje další výhledy pro normotvorbu ve vztahu k energetické účinnosti a k obnovitelným zdrojům energie. Vedle nových návrhů předpisů se Komise bude účastnit na projednávání již stávajících legislativních návrhů v Radě a Evropském parlamentu – v oblasti životního prostředí je jich rozjednáno celkem 19.

I v jiných oblastech plánuje Komise přijetí rozhodnutí, jež **s životním prostředím úzce souvisí**; patří mezi ně Rámcový program pro konkurenceschopnost a inovace, sedmý rámcový program pro vědu a výzkum 2007 – 2013, sdělení k lepší normotvorbě (Better Regulation), strategická orientace rozvoje venkova 2007 – 2013, návrh rozhodnutí k podpoře občanské angažovanosti, komunikační strategie o Evropské unii, návrh rozhodnutí ke strategické orientaci politiky soudržnosti, sdělení k pokroku v plnění Rozvojových cílů tisíciletí a k financování rozvojových aktivit či soubor dokumentů k procesu rozšiřování EU.

Z dlouhého výčtu i zaměření rozhodnutí, která hodlá Komise v roce 2005 přijmout, je zřejmé, že letošní rok Komise bude velmi aktivní a důležitý. Bude třeba sledovat, nakolik budou nejen environmentální, ale i výše uvedené související dokumenty odrážet priority ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje, jak to Komise ve svém plánu deklaruje.

Kompletní dokumenty schválené Komisí lze získat na adrese:

http://europa.eu.int/comm/off/work_programme/index_en.htm

JUDr. Jan Dusík, M.Sc.,
ředitel odboru Evropské unie MŽP

Účast ČIŽP na aktivitách sítě IMPEL ve 2. pololetí roku 2004

I v druhé polovině roku 2004 pokračovala Česká inspekce životního prostředí v aktivitách v rámci sítě EU k implementaci a prosazování práva životního prostředí (IMPEL), o nichž ČIŽP pravidelně dvakrát do roka informuje MŽP i širší odbornou veřejnost.

Nový člen, nové projekty

Nejnověji byly aktivity IMPELu vyhodnoceny na posledním plenárním zasedání ve dnech 1. – 3. 12. 2004 v Amsterdamu. Jednomyslným hlasováním bylo zde za člena IMPELu přijato Chorvatsko. Kromě doplnění víceletého pracovního programu a podrobného ročního programu práce IMPELu přijalo plénium také závěrečnou zprávu k projektu „Podmínky související s odpadem u environmentálních povolení.“

K novým zadáním projektů přijalo tato stanoviska:

Projekt „Srovnávací program Nizozemí“ bude dopracován a sníží se jeho šířka záběru.

Projekt „Seminář k těkavým organickým látkám“ organizovaný Rakouskem dostal silnou podporu ze 17 zemí.

Zadání projektu pro „Cluster I“ bude přepracováno a prezentováno na příštím zasedání. Srovnávací program ve Finsku byl odsouhlasen.

Projekt „Konference k přeshraničnímu pohybu odpadů“ koordinovaný Nizozemím ve spolupráci s Českou republikou byl odsouhlasen s výzvou k určení odpovídajících účastníků a pokud možno na nejvyšší manažerské úrovni. V souvislosti s přípravou konference o přeshraničním pohybu odpadů v Praze oznámil ředitel holandské inspekce p. Gerard Wolters, že se této konference pro vrcholové řídicí pracovníky zúčastní.

Návrh zadání projektu „Pokračování verifikace příjemců značených odpadů“ vedený Nizozemím byl přijat.

Český návrh projektu „Srovnávací program pro inspektory v územní ochraně přírody“ byl odložen s doporučením k dopracování s větším důrazem na výměnu informací o inspekčních metodologiích mezi inspektory. Hlavním důvodem však bylo posunutí rozhodnutí IMPELu o rozšíření záběru činnosti na ochranu přírody až do jasného stanovení priorit novou Evropskou komisí – novým generálním ředitelstvím ŽP.

EK sdělila, že rozpočet na IMPEL projekty bude činit 400 000 € na rok 2005, což dovolí finanční příspěvek na čtyři nově přijaté projekty (viz výše) a čtyři již probíhající projekty (TFS – mořské přístavy, neformální řešení environmentálních konfliktů dialogem, nizozemský odpadový projekt a seminář Lekce naučené z havárií). Pro nové členské státy EU zbývají ještě prostředky na financování nových aktivit v rámci skupiny AC z PHARE Multicountry programu, o kterých bude rozhodnuto zvlášť.

Pracovní dílny a samoregulace průmyslu

V rámci plenárního zasedání se uskutečnily dvě pracovní dílny. První workshop se týkal zkvalitnění legislativy, tj. následných aktivit, které by zajistily

závěry předchozího stejnojmenného projektu, koordinovaného Spojeným královstvím, jehož se účastnila i ČR (závěrečná zpráva z projektu byla zveřejněna na webové stránce MŽP i ČIŽP). Byl navržen mechanismus, jak zapojit inspektory, mající zkušenosti z praktické aplikace komunitární legislativy, do připomínkování stávající, ale hlavně nové legislativy v její rané fázi pomocí nově vzniklého clusteru „better legislation“. Tento cluster bude sledovat i rozhodnutí Evropského soudního dvora a následně přinese doporučení v daných oblastech. Plenární zasedání vznik nového clusteru odsouhlasilo. IMPEL bude informovat o hlavních zjištěních projektu výbor pro životní prostředí Evropského parlamentu.

Druhý workshop diskutoval výsledky nizozemského projektu s evropskou účastí ENAP (zkratka z anglického Exploring new approaches in regulating industrial installations, tj. hledání nových přístupů k regulaci průmyslových zařízení). Byla diskutována otázka „samoregulace“ průmyslu a tři témata pro zlepšení nástrojů regulace průmyslu: IPPC povolování a alternativní přístupy, environmentální systémy řízení (EMS) a regulace, a obchodování s emisemi NO_x a SO_2 .

V otázce „samoregulací“ průmyslu došlo ke shodě, že požadovanou garancí, dovolující větší flexibilitu pro průmysl, je důvěra veřejnosti. Byly zdůrazněny silné vazby mezi povolováním, EMS a obchodováním s emisemi. V oblasti integrovaného povolování a alternativních přístupů bylo konstatováno, že IPPC a klíčové termíny dovolují různé přístupy k povolování, přičemž musí být zachována rovnováha mezi flexibilitou, zaručením regulace a komplexitou. Byla vyzdvíhována potřeba šíření dobré praxe ve využití EMS v kontextu regulace v konkrétních oblastech, zvláště EMS jako prvku BAT, a úloha EMS ve vztahu k minimálním kritériím pro inspekce životního prostředí, taktéž i v zlepšení kvality certifikací a verifikací. Oblast obchodování s emisemi NO_x a SO_2 byla hodnocena jako důležitá pro dosažení náročných redukčních cílů, přičemž v celém systému jsou důležité monitorování, verifikace, inspekce a prosazování. Aktuální informace o ENAP jsou obsaženy na www.vrom.nl/enap.

V záležitosti minimálních kritérií pro environmentální inspekce sdělila Evropská komise, že vyhodnocení zprávy o plnění minimálních kritérií po dvou letech od nabytí účinnosti bude dokončeno v nejbližší době a poskytnuto jednotlivým zemím k připomínkám. Výsledná zpráva bude dopracována koncem dubna 2005.

Úkoly pro nové členské země

Nové členské země IMPELu byly vyzvány k určení inspektorátů pro projekty IRI (IMPEL review initiative). EK přislíbila zorganizovat setkání reprezentantů IMPELu s novým komisařem pro životní prostředí panem Dimasem. Hodnotitelé pověření EK informovali o výsledcích svého hodnocení sítě IMPELu. Mezi deseti vybranými zeměmi byla hodnocena i ČR jako dobře pracující člen IMPELu.

Mezi důležité informace z plenárního zasedání patří, že velkou konferenci IMPELu bude organizovat Lotyšsko v Rize. Jednotlivé členské státy byly

vyzvány k účasti na přípravném výboru. ČR dostala poděkování za umožnění výměnného programu sítě balkánských zemí BERCEN v některých zařízeních s integrovaným povolením a za výměnu zkušeností s inspektory ČIŽP ohledně integrovaných kontrol. Členské země IMPELu byly vyzvány k účasti na 7. mezinárodní konferenci sítě INECE v Maroku ve dnech 10. -15. 4. 2005. Příští plenární zasedání IMPELu se bude konat 6. – 8. 6. 2005 v Lucemburku.

Další důležitou informací pro ČIŽP, která se trvale angažuje v souvislosti s pracovní skupinou pověřenou problematikou prosazování práva ochrany přírody, bylo zdůvodněno posunutí rozhodnutí, zda bude záběr IMPELu rozšířen i na ochranu přírody, až po vyjasnění situace v novém DG Environment, resp. prioritách nového komisaře. Proto byla posunuta původně oznámená schůzka této skupiny, vedené ČR.

Role ČIŽP

ČIŽP se v uvedeném období aktivně podílela na aktivitách sítě IMPEL, zástupci ČIŽP i MŽP se opětovně zúčastnili plenárního zasedání IMPELu ve dnech 1. – 3. 12. 2004 v Amsterdamu. Bylo připraveno zadání projektu „Srovnávací program inspekční metodologie v územní ochraně přírody“. Pracovníci ČIŽP se podíleli na činnosti Clusteru I, týkajícího se výměny zkušeností a školení, Clusteru TFS, Clusteru AC a pracovní skupiny pro ochranu přírody a dalších následujících projektů IMPELu:

- Toky odpadů (projekt koordinovaný Nizozemím)
- IPPC a zdraví (projekt koordinovaný Spojeným královstvím)
- Obchodování s emisemi (projekt koordinovaný Spojeným královstvím)
- Neformální řešení environmentálních problémů dialogem (projekt koordinovaný Německem).

ČIŽP organizačně spoluzajistila výměnný program inspektorů a zástupců průmyslu zemí balkánské sítě BERCEN. Tato činnost byla na posledním plenárním zasedání IMPELu vysoce hodnocena.

Na ČIŽP proběhla přípravná schůzka k projektu Konference k přeshraničnímu pohybu odpadů (TFS) pro řídicí pracovníky, organizovaná Nizozemskou inspekcí ve spolupráci s ČIŽP. Inspektorka ČIŽP se zúčastnila i dalšího plánování konference v Londýně.

V rámci projektu PHARE Multicountry – Posílení prosazovacích kapacit nových/kandidátských zemí EU se uskutečnily na ČIŽP semináře s pomocí dánských expertů. První seminář se týkal přípravy projektů a druhý, určený vedoucím pracovníkům, se zabýval problematikou lidských zdrojů. Náročnou aktivitou, financovanou z tohoto projektu, byla analýza regulačního cyklu ČR vypracovaná dánskou konzultační firmou a dánským národním koordinátorem IMPELu. Tato analýza byla následně použita jako jeden z výchozích materiálů při přípravě strategického plánu ČIŽP v rámci twinning projektu „Integrované a plánované prosazování práva ŽP“. Nevyjadřuje však stanovisko ČIŽP, ale dánské konzultační firmy a její výsledná verze bude poskytnuta jak ČR, tak EK.

(z tiskové zprávy ČIŽP)

Odkaz Josefa Vavrouška

Letos 18. března uplyne již deset let od chvíle, kdy ve svých milovaných Roháčích v dolině Parichvost ve svých padesáti letech pod lavinou tragicky zahynul se svou dvacetiletou dcerou Petrou první a také jediný federální ministr životního prostředí Josef Vavroušek. V této funkci byl pouhé dva roky, ale i za tuto krátkou dobu zanechal po sobě mimořádné dílo, ostatně jako za celý svůj krátký život.

V počátku šedesátých let studoval na Strojní fakultě ČVUT, kde se při zaměření na ekonomiku a matematiku začal věnovat teorii systémů, která nejlépe odpovídala jeho smyslu pro systémové myšlení. Už tam se zúčastnil opozičních reformních aktivit šedesátých let, které ovlivnily myšlení celé jeho generace. Pepa byl hoch s hlavu plnou ideálů, touhy vybojovat spravedlivější a svobodnější společnost a napravit svět. A tyto ideály mu zůstaly až do jeho předčasné smrti.

Od expedice Lambaréné k Ekologické sekci

Snaha pomáhat ho ihned po dokončení vysokoškolských studií v lednu 1968 vedla k účasti na expedici do nemocnice Dr. Alberta Schweitzera v Lambaréné v Gabunu. Cílem této expedice byla nejen materiální pomoc nemocnici, ale hlavně podpora Schweitzerových ideálů humanismu a úcty k životu. Navštívil cestou čtrnáct afrických zemí a poznal tak i obrovskou bídu obyvatel a místní diktátorské režimy. Po okupaci Československa zůstal krátce v Paříži, kde se stal místopředsedou organizace SOS, která sdružovala mladé československé občany a zejména uprchlíky.

Od roku 1970 pracoval v Institutu poradenství, kde v roce 1975 obhájil kandidátskou práci „Systém řízení průmyslového podniku“. Pak přešel do Výzkumného ústavu vědecko-technického rozvoje a ve svém oblíbeném oboru kybernetiky a teorie systémů se začal orientovat na problematiku řízení životního prostředí. To ho zavedlo do nevládního ekologického hnutí a zejména do Ekologické sekce Čs. biologické společnosti při ČSAV, kde se záhy stal členem výboru.

Tato organizace si od počátku osmdesátých let získávala čím dál více respektu ve veřejnosti zejména otevřenými přednáškami a semináři o stavu životního prostředí, ale i různými snahami zabránit realizaci konkrétních pokusů o další narušení a devastaci životního prostředí (lanovka na Sněžku, přehrada na Křivoklátsku, silniční okruh Stromovkou, záchrana zámku Jezeří a další). V rámci těchto aktivit se Vavroušek věnoval zejména zákonnému právu na informace a systémovému řízení péče o životní prostředí.

Pro něj bylo typické, že se na každou akci pečlivě připravil na základě důkladných znalostí. Tak například podrobně prostudoval projekt výstavby vodního díla Gabčíkovo - Nagymaros na Dunaji a velice věcně argumentoval proti jeho realizaci na veřejných přednáškách a v tisku, což samozřejmě vzbudilo nevoli příslušných orgánů a reakci Rudého práva.

Založen Federální výbor pro životní prostředí

V roce 1988 se podílel na založení a činnosti disidentského Kruhu nezávislé inteligence a po listopadu 1989 i na založení Občanského fóra, v jehož nejužším vedení byl až do jeho skončení. Připravil

několik návrhů na spravedlivá a demokratická řešení problémů vztahu Čechů a Slováků, které byly v té době velmi složité. Založením federace ovšem jak známo tyto problémy neskončily, Vavrouškovy návrhy se nerealizovaly a složité vztahy nakonec vedly k rozpadu Československa.

Mezitím v prosinci 1989 prakticky skončila i činnost Ekologické sekce založením Ministerstva životního prostředí ČR, kdy se stal ministrem její místopředseda Bedřich Moldan a vzal si sebou celou řadu členů jako spolupracovníky. Chybělo však federální zastřešení problematiky životního prostředí a zejména její mezinárodní zapojení. Pro tento úkol byl vybrán Josef Vavroušek. Nejprve byl v březnu 1990 jmenován náměstkem Státní komise pro vědecko-technický rozvoj, pověřený řízením životního prostředí, a poté byl v červnu jmenován ministrem vlády ČSFR a předsedou Federálního výboru pro životní prostředí.

Svého úkolu se ujal s obrovským entuziasmem a s velikými odbornými znalostmi, vyplývajícími z jeho dosavadní práce. Ta byla shrnuta v knize „Životní prostředí a sebeřízení společnosti“, která sice mohla být vydána až v roce 1990, ale byla pochopitelně výsledkem dlouholeté předchozí

Foto převzato z titulní strany časopisu Nika 3/1995

vědecké práce. Jsou v ní systémově vyjádřeny složité vztahy člověk – životní prostředí – společnost, jejich vzájemné vazby a zátěže a systémové odezvy. Na tomto principu se snažil prosadit další rozvoj těchto vztahů na základě udržitelnosti. S touto vizí ovšem musel nutně narážet na nepochopení u některých tehdejších politiků.

Konference na Dobříši a v Riu de Janeiro

S jeho příslovečnou houževnatostí se mu podařilo uspořádat v červnu 1991 na Dobříši konferenci ministrů životního prostředí evropských zemí pod názvem „Životní prostředí pro Evropu“ s dalšími hosty z celého světa. Výsledkem byl nejen tlustý sborník dokumentů, ale zejména založení Celoevropského systému ochrany a obnovy životního prostředí a Environmentální program pro Evropu, což je otevřený dokument, který se dále rozvíjí. Od Dobříše se evropští ministři životního prostředí sešli již v Luzernu, Sofii, Aarhusu a Kyjevě a každá tato konference dále rozvíjela myšlenky Dobříše k jejich prohloubené realizaci.

Místo Václava Havla, který v době voleb nemohl odjet z republiky, se Josef Vavroušek stal vedoucím československé delegace na Světové konferenci hlav států o životním prostředí a rozvoji, pořádané OSN v červnu v roce 1992 v Riu de Janeiro. Tam přednesl kromě jiného i neuvěřitelně odvážný návrh na změnu základních globálních institucí OSN. Samozřejmě k jeho realizaci nedošlo, ale o změnách v řízení OSN se jak známo diskutuje dodnes.

Věda, učení a STUŽ

Vrátil se již do jiné situace, protože v červnových volbách 1992 jeho strana Občanské hnutí neuspěla

a byl z funkce ministra odvolán. Současně se začalo jednat o rozdělení Československa a prakticky první federální ministerstvo, které bylo zrušeno, byl právě Federální výbor pro životní prostředí. Pepa Vavroušek přešel do Institutu aplikované ekologie při Vysoké škole zemědělské jako výzkumný pracovník v oblasti trvale udržitelného rozvoje ve venkovské krajině a přednášel na VŠZ. V roce 1993 přešel na Institut sociálních studií Fakulty sociálních věd UK, kde vedl kurz Ekologie člověka a podílel se na kursu Veřejná politika. Od roku 1994 přednášel kurzy Základy ekologie člověka a Trvale udržitelný způsob života. Obhájil docenturu a stal se členem vědecké rady FSV UK a proděkanem.

Přednášel kromě toho i na řadě jiných vysokých škol u nás, ale také na universitě v Cambridge a několika univerzitách v USA. I jeho publikační činnost byla vzhledem ke krátkosti jeho života velmi rozsáhlá. Publikoval pět knih, přes 40 studií a na 150 odborných článků.

V září 1992 inicioval založení Společnosti pro trvale udržitelný život (STUŽ), jejímž byl zvolen předsedou. Činnost této společnosti navazovala na Ekologickou sekci při Biologické společnosti ČSAV, převzala a rozšířila její členskou základnu a postupně si získala i respekt veřejnosti i některých státních a politických orgánů. Pořádá podobně jako Ekologická sekce každý měsíc semináře na aktuální témata a navíc zpracovává vyjádření k různým naléhavým problémům.

Je neuvěřitelné, že po tak krátkém životě po sobě Josef Vavroušek zanechal tak hlubokou stopu.

Ing. Jaroslav Stoklasa

Hodnocení politiky, stavu a vývoje životního prostředí v České republice

Zpracovávání nejrůznějších přehledů a hodnocení jednotlivých členských států Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) je základní a jednou z nejvíce sledovaných povinností této organizace. Hodnocení politiky, stavu a vývoje životního prostředí pak patří mezi její stěžejní a dlouhodobé aktivity a tímto procesem musí projít každá z jejích členských zemí. Vlastní proces hodnocení politiky, stavu a vývoje životního prostředí byl zahájen v roce 1992, a to na základě rozhodnutí zasedání ministrů životního prostředí zemí OECD z roku předchozího.

Hodnocení politiky, stavu a vývoje životního prostředí (Environmental Performance Review – EPR) je důkladnou prověrkou stavu životního prostředí, právního a institucionálního rámce nezbytného k zajištění kvalitní ochrany životního prostředí, ale i způsobu řízení environmentální problematiky na národní a nižší úrovni. Základním kritériem hodnocení, které je prováděno s ohledem na historické souvislosti i na ekonomické a sociální podmínky státu, je stupeň dosažení vnitrostátních cílů a mezinárodních závazků v sektoru životního prostředí, resp. také naplnění mezinárodně uznávaných trendů v managementu životního prostředí. Účelem této prověrky je předat hodnocenému státu doporučení a ukázat směry, jak dále v záležitostech ochrany životního prostředí pokračovat.

K čemu slouží EPR

V letech 1992 – 2000 bylo provedeno EPR u všech tehdejších 29 členských států OECD a ve spolupráci s Evropskou hospodářskou komisí OSN také u čtyř nečlenských zemí (Polsko, Bulharsko, Bělorusko a Rusko).

Česká republika absolvovala své první EPR v letech 1997 – 1999. Výsledná hodnotící zpráva „Politika, stav a vývoj životního prostředí České republiky“ (Environmental Performance Review, the Czech Republic) pak byla publikována v dubnu 1999. Zpráva obsahuje 56 doporučení pro zlepšení stavu a zejména managementu životního prostředí v České republice.

V roce 2000 byl zahájen již druhý cyklus hodnocení zaměřený podrobněji na ty části environmentální politiky členských zemí, na něž se vztahovala

nejzásadnější doporučení z prvního hodnocení, a na způsob výkonu ochrany životního prostředí v kontextu udržitelného rozvoje. To znamená, že zásadní význam je nyní přikládán vyváženosti a vzájemnému propojení ekonomických, sociálních a environmentálních aspektů v rozhodovacích procesech na úrovni centrálních i regionálních vlád a samospráv a podstatnou oblastí hodnocení je proto stupeň integrace požadavků na ochranu životního prostředí do ekonomických a sociálních politik.

Hlavním smyslem procesu EPR zemí OECD je pak zejména vzájemná pomoc členských zemí při zlepšování celkové politiky a managementu ochrany životního prostředí s cílem dosáhnout udržitelného rozvoje. Mechanismus procesu EPR je založen na tzv. „peer-review“, tzn. že členské státy OECD hodnotí sebe navzájem.

Hodnotící tým v Česku

Česká republika nyní prochází druhým hodnocením politiky, stavu a vývoje životního prostředí. Ve dnech 15. – 22. října 2004 proběhla stěžejní fáze tohoto hodnocení, která představovala návštěvu hodnotícího týmu OECD v ČR. Tento hodnotící tým složený se zástupců sekretariátu OECD, odborných konzultantů a představitelů členských států OECD – Portugalska, Španělska, Itálie a Slovenska – formou obsáhlých diskusí projednal se zástupci Ministerstva životního prostředí a dalších resortů problematiku ochrany životního prostředí a její integrace do ostatních politik v kontextu udržitelného rozvoje. Jednání probíhalo jednak dle jednotlivých složek životního prostředí (ovzduší, voda, odpady a příroda a biodiverzita), jednak v mezisektorových souvislostech (ekonomika a životní prostředí, společnost a životní prostředí) a přísně sledovalo předjednanou strukturu výsledné zprávy. Specifickou kapitolou zprávy bude hodnocení integrace aspektů životního prostředí do sektoru dopravy.

Součástí návštěvy hodnotící mise bylo také hodnocení efektivnosti plnění politik ochrany životního prostředí na regionální úrovni. Ministerstvo životního prostředí po konzultaci s Asociací krajů České republiky vybralo pro toto hodnocení Ústecký kraj jako region, který představuje příklad úspěchu politiky ochrany životního prostředí v České republice. Tým OECD zde diskutoval s představiteli kraje a významných podniků o problémech ochrany životního prostředí a o způsobu výkonu státní správy v oblasti životního prostředí na regionální úrovni. Politiku ochrany životního prostředí v praxi mohli členové týmu OECD shlédnout v rámci pracovní exkurze do elektrárny ČEZ Ledvice a na Lesní správu Litvínov. Představitelé těchto podniků předvedli zahraničním expertům opatření přijatá na ochranu životního prostředí a jejich pozitivní výsledky.

Tým OECD také na závěr své návštěvy diskutoval o ochraně životního prostředí se zástupci nevládních neziskových organizací, průmyslových podniků, odborových organizací a s nezávislými experty.

ČR se zlepšila, ale nedostatky přetrvávají

Bezprostředně po ukončení návštěvy hodnotícího týmu OECD v České republice lze říci, že z usku-

tečněných diskusí vyplynulo, že Česká republika za posledních 6 let (od ukončení prvního hodnocení EPR ČR) velmi významně pokročila v environmentálních otázkách v plnění doporučení vzešlých z minulého EPR, která se promítla do širokého spektra praktických opatření (např. Státní politika životního prostředí, legislativa, sektorové politiky atd.). Velkým impulsem pro toto úsilí byla snaha dostát mezinárodním závazkům v oblasti životního prostředí a udržitelného rozvoje, které Česká republika přijala, a zejména pak požadavek transpozice environmentální legislativy Evropské unie. Ukázalo se také, že v ČR existuje efektivní komunikace mezi resortem životního prostředí a ostatními sektory, resp. mezi státní správou v oblasti životního prostředí a partnery. Tím došlo k obecnému zlepšení přístupu k životnímu prostředí a výrazně lepší spolupráci v procesu přípravy strategických dokumentů – tak, jak to odpovídá principům udržitelného rozvoje.

Bohužel se však také během diskusí ukázalo, že je stále ještě mnoho oblastí, kde implementace a integrace ochrany životního prostředí má své nedostatky. Jedná se zejména o nezbytnost integrace aspektů ochrany životního prostředí do sociální oblasti, propojení kvality životního prostředí, zdraví a ekonomiky, vymáhání práva životního prostředí, zvyšování povědomí o problematice životního prostředí a ekonomické hodnocení dopadů environmentálních politik do ekonomické a sociální oblasti.

Čekání na zprávu

Zakončením návštěvy hodnotící mise OECD v ČR však proces EPR ČR zdaleka nekončí. Nyní následuje fáze zpracování všech obdržených informací, dat a dokumentů do podoby závěrečné obsáhlé zprávy s jasnými závěry a doporučeními pro další směřování politiky ochrany životního prostředí České republiky. Tato zpráva bude poté předmětem tzv. oponentního jednání. Jedná se o poměrně dlouhý proces, kdy bude návrh zprávy EPR ČR zaslán Ministerstvu životního prostředí, které zajistí národní připomínkové řízení. Účelem tohoto kroku je ze zprávy odstranit věcné chyby, případné nepřesnosti, atd. Vlastní oponentní řízení (peer review) k závěrům zprávy se poté uskuteční dne 19. května 2005 v Paříži na půdě OECD.

Závěrečnou fází procesu hodnocení politiky, stavu a vývoje životního prostředí České republiky bude zveřejnění zprávy EPR ČR, které se předpokládá na podzim letošního roku. Zpráva je publikována v kompetenci generálního tajemníka OECD a veřejnosti bude představena při příležitosti národního odborného semináře o EPR a následné tiskové konference.

Stěžejní součástí zprávy budou závěry a doporučení, které budou představovat „návod“ pro další politická opatření v oblasti ochrany životního prostředí České republiky a prosazování principů udržitelného rozvoje.

**Mgr. Iveta Špaltová,
odbor strategií MŽP**

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR se zapojí do činnosti Evropského tematického střediska biologické rozmanitosti

Od r. 1994 působí jako odborná instituce Evropských společenství (ES), zaměřená na problematiku životního prostředí, Evropská agentura pro životní prostředí (*European Environment Agency, EEA*) se sídlem v Kodani.

EEA a tematická střediska

Jejím úkolem je poskytovat institucím ES, členským státům EU, dalším evropským zemím i evropské veřejnosti aktuální a věrohodné informace o stavu a vývojových trendech životního prostředí. Jednotlivým okruhům péče o životní prostředí se věnují evropská tematická střediska, zřizovaná a financovaná EEA obvykle na dobu tří až čtyř let. V současnosti jich existuje pět a tvoří je konsorcia vědeckovýzkumných a odborných státních i nevládních institucí z členských zemí EEA.

Na ochranu přírody se v rámci EEA v letech 1995 – 2000 zaměřilo *Evropské tematické středisko ochrany přírody* (*European Topic Centre on Nature Conservation, ETC/NC*), v období 2001 – 2004 působící pod názvem *Evropské tematické středisko ochrany přírody a biodiverzity* (*European Topic Centre on Nature Protection and Biodiversity, ETC/NPB*). Vedoucí institucí střediska se stalo proslulé Národní přírodovědecké muzeum Paříž, oprávněně považované za jedno z nejlepších pracovišť svého druhu v celosvětovém měřítku.

Středisko pro biologickou rozmanitost

V dubnu 2004 vyhlásila EEA veřejnou soutěž na zřízení *Evropského tematického střediska biologické rozmanitosti* (*European Topic Centre on Biological Diversity, ETC/BD*), a to na období 2005 – 2008. Vedoucí pracovníci ETC/NPB a Národního přírodovědeckého muzea Paříž nabídli Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR), aby se stala členem konsorcia organizací, které bude usilovat o získání čtyřletého grantu EEA na činnost ETC/BD.

Konsorcium, složené z mezinárodních institucí i vědeckovýzkumných pracovišť, působících v některých členských státech Evropské unie (EU), v srpnu 2004 ve veřejné soutěži zvítězilo. Evropské tematické středisko biologické rozmanitosti, které 3. ledna 2005 zahájilo svou činnost, kromě Národního přírodovědeckého muzea a AOPK ČR tvoří Evropské středisko ochrany přírody (ECNC), Evropský ústav lesa (EFI), mezinárodní organizace na ochranu a udržitelné využívání mokřadů Wetlands International, italský Ústřední ústav pro mořský výzkum (ICRAM), britský Společný výbor ochrany přírody (JNCC), Estonské středisko informací o životním prostředí (EEIC) a Ústav krajinné ekologie Slovenské akademie věd.

RNDr. Jan Plesník, CSc., předseda řídicího výboru ETC/BD

Ve dnech 2. – 3. prosince 2004 se v pařížském Národním přírodovědeckém muzeu uskutečnilo úvodní zasedání konsorcia organizací, tvořících Evropské tematické středisko biologické rozmanitosti. Na programu jednání bylo kromě řady organizačních záležitostí i pracovní zaměření ETC/BD v r. 2005. Mezi hlavní činnosti střediska v r. 2005 bude patřit odborná podpora naplňování příslušné legislativy ES, zejména vytvoření a péče o soustavu chráněných území ES Natura 2000, příprava programu monitorování biodiverzity a navržení a ověření indikátorů biologické rozmanitosti, které by umožnily vyhodnotit, zda se skutečně podařilo splnit politický závazek v EU a v celoevropském a globálním rozsahu výrazně omezit nebo dokonce

zastavit úbytek biologické rozmanitosti. Pozornost bude věnována také vzájemnému působení probíhajících a očekávaných změn podnebí a biodiverzity.

Zapojení AOPK v roce 2005

Pracovníci AOPK ČR se v r. 2005 zapojí do hodnocení výběru lokalit soustavy Natura 2000 jednotlivými členskými státy EU, odborné podpory nových členských států EU při vytváření zmiňované soustavy, aktualizace ústřední databáze soustavy Natura 2000, přípravy metodiky pro podávání zpráv o naplňování směrnice č. 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (směrnice o stanovištích) členskými státy EU, využívání údajů o biodiverzitě při integrovaném územním plánování v souvislosti se změnami zemského pokryvu, zejména lesa, návrhu mapy evropské ekologické infrastruktury (jádrová území, biokoridory, další skladebné prvky) jako jednoho z pokladů při vytváření Celoevropské ekologické sítě (PEEN) a do ověřování souboru indikátorů biologické rozmanitosti. Náměstek ředitele AOPK ČR RNDr. Jan Plesník, CSc., byl zvolen předsedou řídicího výboru ETC/BD, složeného ze zástupců všech partnerských organizací.

Zapojení AOPK ČR do činnosti Evropského tematického střediska biologické rozmanitosti chápeme jako ocenění odborné úrovně našeho pracoviště a již nyní patří mezi naše nesporné priority.

Ing. Martin Dušek,
ředitel Agentury ochrany přírody a krajiny ČR

Podpora opatření na ochranu životního prostředí z mezinárodních zdrojů a projekty ČR

Dvanáct let po Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED) a dva roky po Světovém summitu o udržitelném rozvoji (WSSD) není vývoj ve stavu životního prostředí v celosvětovém měřítku příliš optimistický. Ani splnění ambiciózních rozvojových cílů tisíciletí (Millennium Development Goals – MDGs), jichž má být dosaženo do r. 2015, se nezdá příliš realistické. Z těchto sedmi cílů jsou mnohé svázány právě se stavem a trendy v oblasti životního prostředí.

Dnešní situace, deset let před stanoveným dosažením cílů, nedává naději na slibný vývoj. Nepříznivá je situace především v oblasti znečištění ovzduší a vod, ohrožení zdrojů pitné vody a mořského rybářství, zajištění dostatečné a zdravé potravy, v oblasti emisí a změny klimatu. Pro zlepšení tohoto stavu je třeba pochopení vzájemných souvislostí a politické vůle, a to na všech úrovních (mezinárodní, státní, lokální). Přímým předpokladem je pak zajištění dostatečných finančních zdrojů. Finance vkládané do životního prostředí za poslední desetiletí představovaly v průměru 2 miliardy USD za 1 rok, což je mnohem méně, než činily odhady potřeb UNCED v r. 1992 a než potvrdil WSSD v r. 2002. Fondy na ochranu životního prostředí v rozvojových zemích z mezinárodních, bilaterálních i dalších zdrojů činily za jeden rok v přepočtu přibližně 2,50 USD na jednoho obyvatele rozvinutých zemí a tendence do budoucna se nejeví lepší.

Role Světové banky

K nejdůležitějším světovým institucím zajišťujícím finance pro zlepšení situace v rozvojových zemích patří **Světová banka** (World Bank – **WB**). Její záběr je velmi široký a směřuje do podpory v následujících oblastech: rozvoj venkova (14%), rozvoj lidské společnosti (13%), rozvoj městských sídel (12%), sociální rozvoj (9%) a sociální ochrana (7%), veřejný sektor a samospráva (8%), obchod a integrace (4%), zákonodárství (2%). Největším procentem prostředků se pak podílí na rozvoji finančního a soukromého sektoru (18%). Podpora životního prostředí a přírodních zdrojů představují v průměru 12% a zauímají tak procentickou výši prostředků čtvrté místo, společně s rozvojem městských sídel. Vklady do této oblasti v posledních 12 letech dosti kolísaly a největší hodnoty dosahovaly ve fiskálním roce 1994, nejmenší pak ve fiskálním roce 2002.

V posledním uzavřeném fiskálním roce 2004 měla tato podpora následující strukturu: opatření v oblasti znečištění a pro zajištění zdravého životního prostředí (31%), v oblasti vodních zdrojů (26%), ochrany a hospodaření s půdou (14%), politika životního prostředí a institucionální zajištění (13%), klimatické změny (10%), biologická rozmanitost (2%) a ostatní (4%). Celková výše prostředků na podporu projektů rozvíjených s účastí Světové banky v oblasti životního prostředí a přírodních zdrojů na konci fiskálního roku 2004 činila 11,2 miliardy USD.

Přístup Světové banky, jak naznačují i uvedené přehledy, je však založen na pohledu v širších sou-

vislostech, tj. na podpoře všech aktivit, které přispívají ke zlepšení životního prostředí a ochraně přírodních zdrojů, včetně např. infrastruktury, opatření v zemědělství a lesnictví, ale i politického rozhodování apod., takže 80% z uvedené podpory Světové banky připadá na jiná odvětví.

GEF přispívá na životní prostředí

Významným partnerem Světové banky a zdrojem fondů pro životní prostředí je **Globální fond životního prostředí** (Global Environment Facility – **GEF**). Ten byl rovněž vybrán jako hlavní finanční mechanismus Úmluvy o biologické rozmanitosti a schválen zasedáním smluvních stran této Úmluvy. GEF byl založen v roce 1990 a svou činnost zahájil v r. 1991, kdy se do ní zapojila i Česká republika. Od r. 1994 se stala ČR aktivním přispěvatelem do tohoto fondu, jakožto jedna z pouhých dvou přispívajících zemí SVE.

V období fiskálních roků 2002 – 2004 byl GEF zaměřen na podporu následujících oblastí: biodiverzita (53%), klimatické změny (27%), mezinárodní vody (10%), látky poškozující ozonovou vrstvu (1%), ostatní – průřezové oblasti (9%). Převládají tedy jednoznačně fondy na ochranu biologické rozmanitosti. Ve fiskálním roce 2004 bylo schváleno 41 nových projektů v celkové výši 219 mil. USD, k nimž Světová banka přispěla navíc částkou 738 mil. USD. V červnu 2004 GEF garantoval celkem 150 velkých projektů (rozpočet nad 1 mil. USD) v celkové výši 8,8 miliard USD (z toho příspěvek WB 2,3 miliardy USD) a dále 70 středních projektů (rozpočet pod 1 mil. USD) v celkové výši 175 mil. USD (z toho příspěvek WB 38 mil. USD).

ČR se stala příjemcem pomoci především v devadesátých letech. Několik projektů bylo realizováno i po r. 2000, z nichž některé ještě probíhají, jiné jsou v procesu schvalování. Zatímco v prvním období byly projekty kryty plně z vnějších zdrojů, dnes je ve stále větší míře uplatňováno spolufinancování ze strany ČR, které v některých případech dokonce převyšuje příspěvek z vnějších zdrojů. Partnery GEF při rozvíjení projektů se staly nejčastěji Program OSN pro životní prostředí (United Nations Environment Programme – **UNEP**) či Program OSN pro rozvoj (United Nations Development Programme – **UNDP**). Projekty České republiky byly zaměřeny především do oblasti ochrany ozonové vrstvy Země, snižování emisí CO₂, snižování energetické náročnosti, persistentních organických polutantů, biologické rozmanitosti a biologické bezpečnosti.

Projekt GEF v České republice

V následujícím textu je uveden přehled projektů garantovaných GEF v ČR a zaměřených na poslední uvedené okruhy, tj. biodiverzitu a biologickou bezpečnost.

Ochrana biologické rozmanitosti v ČR (Biodiversity Protection Project) WB/GEF

Projekt byl realizován ve spolupráci se Světovou bankou v celkové výši 2 mil. USD v období 1994 – 1998 a byl zaměřen zejména na ochranu vybraných ekosystémů (alpínských luk v Krkonoších, lužních mokřadů na Pálavě, horských lesů a rašeliníšť na Šumavě), na ochranu a obnovu přírodní rozmanitosti v příhraničních chráněných územích.

Zkušenosti z tohoto projektu byly využity v projektu s názvem Aplikace českých zkušeností s biologickou a krajinnou rozmanitostí v zemích SVE, který byl realizován v rámci zahraniční rozvojové pomoci ČR v letech 2000 – 2001 ve výši 3,7 mil. Kč ve formě kurzů a seminářů pro státy střední a východní Evropy. Závěrečný seminář pro účastníky ze střední a východní Evropy se uskutečnil v září 2001 na Šumavě.

Příprava národní strategie ochrany biologické rozmanitosti/ akčního plánu a zprávy o stavu biologické rozmanitosti v ČR (Preparation of Biodiversity Strategy/Action Plan and National Report) WB/GEF

Grant ve výši 0,1 mil. USD byl přidělen v návaznosti na předcházející projekt. Nový projekt byl realizován v letech 1999 – 2001 opět ve spolupráci se Světovou bankou. Zpráva o stavu biologické rozmanitosti v ČR byla odevzdána sekretariátu Úmluvy o biologické rozmanitosti v květnu 2000.

Závěrečný seminář za účasti odborníků, nevládních organizací a zástupců příslušných resortů se uskutečnil v září 2000 v Brně.

Opatření k zajištění biologické bezpečnosti v ČR (Development of the National Biosafety Framework for the Czech Republic) UNEP/GEF

Projekt byl realizován ve spolupráci s UNEP v letech 2002 – 2004, v celkové výši 204 500 USD, z čehož příspěvek GEF činil 137 000 USD, příspěvek ČR (MŽP) 67 500 USD.

Projekt, jakožto součást Strategie pro biologickou bezpečnost Globálního fondu životního prostředí, přijaté v listopadu 2000, byl zaměřen na vytvoření podmínek pro bezpečné zacházení s živými/geneticky modifikovanými organismy a plnění požadavků vyplývajících z mezinárodního Cartagenského protokolu o biologické bezpečnosti, který byl přijat jako první protokol k Úmluvě o biologické rozmanitosti v lednu 2000 v Montrealu. Cílem projektu byla zároveň podpora subregionální a regionální spolupráce, neboť Cartagenský protokol řeší pravidla přeshraničního přenosu živých modifikovaných organismů.

Projekt zahrnoval shromažďování informací (především z oblasti využívání biotechnologií, existujících právních předpisů a existujících či připravovaných projektů), doplňování a aktualizaci legislativy v dané oblasti (včetně harmonizace s příslušnými naříze-

ními ES), proces odhadu rizik spojených s přenosem geneticky modifikovaných organismů, vytvoření příslušných databází a zajištění předávání informací a zpráv daných Protokolem sekretariátu Úmluvy a vyškolení odborníků v daných oblastech. Zaměřen byl rovněž na systém informování veřejnosti.

Pro zajištění projektu byl jmenován výkonný orgán (National Executing Agency – Ministerstvo životního prostředí), koordinační výbor (National Coordinating Committee – složený ze zástupců dotčených resortů, České komise pro nakládání s geneticky modifikovanými organismy a produkty, České inspekce životního prostředí, specializovaných institucí, občanských sdružení a nevládních organizací) a koordinátor projektu (National Project Coordinator).

V průběhu projektu bylo organizováno 15 seminářů, z toho jeden regionální, sloužící především k výměně informací a zkušeností mezi státy připravujícími se tehdy na vstup do Evropské unie, a na základě shromážděných informací bylo vydáno celkem 17 publikací. Výsledky projektu uvádí závěrečná zpráva National Biosafety Framework for the Czech Republic (Ministerstvo životního prostředí, březen 2004), která v pěti kapitolách shrnuje současný stav v oblasti politiky biologické bezpečnosti, legislativy, administrativy a informování a zajištění účasti veřejnosti.

Závěrečný seminář s mezinárodní účastí se uskutečnil 23. – 24. 3. 2004 v Praze.

Přístup ke genetickým zdrojům a rozdělování přínosů z nich, ochrana a udržitelné využívání biodiverzity důležité pro zemědělství, lesnictví a výzkum – Česká republika (odhad potřebných kapacit) (Assessment of Capacity-building Needs: Access to Genetic Resources and Benefit-sharing, Conservation and Sustainable Use of Biodiversity Important for Agriculture, Forestry and Research – Czech Republic) UNEP/GEF

Projekt v celkové délce 15 měsíců byl zahájen v srpnu 2004. Schválená výše financí je 241 300 USD, z toho příspěvek GEF dosahuje 200 000 USD (41 300 USD činí příspěvek ČR, převážně MŽP). Cílem projektu je přispět k plnění Úmluvy o biologické rozmanitosti v ČR, a to především v oblastech jinými projekty či programy dosud nepokrytými. Vybrán byl třetí cíl Úmluvy, tj. přístup ke genetickým zdrojům a rozdělování přínosů z nich (Access and Benefit-Sharing – ABS), který se řadí k aktuálním problémům řešeným na úrovni mezinárodní i regionální, a ochrana *ex situ* v dosud nezabezpečených oblastech.

Projekt je proto zaměřen na:

- Současný stav a odhad potřebných kapacit v oblasti přístupu ke genetickým zdrojům a rozdělování přínosů z nich, ochranu a udržitelné využívání biodiverzity důležité pro zemědělství a lesnictví.
- Současný stav, odhad potřebných kapacit a přijetí potřebných opatření v ochraně *ex situ*, zejména u vybraných specializovaných sbírek a zajištění jejich udržitelného využívání.

Pro realizaci projektu byly ustaveny dvě pracovní skupiny.

Výstupem projektu by mělo být kromě přehledu o současném stavu definování priorit v daných oblastech a návrh strategie.

Odpovědným orgánem za plnění projektu je Ministerstvo životního prostředí (jakožto orgán zodpovědný v ČR za Úmluvu o biologické rozmanitosti a řízení GEF). Projekt je rozvíjen prostřednictvím Řídící skupiny, která koordinuje činnost odborníků různých resortů a institucí (zejména zemědělství, Akademie věd ČR, univerzity).

Integrovaný management ekosystémů v severních Čechách (Integrated Ecosystem Management in Northern Bohemia) UNDP/GEF

Projekt realizovaný v modelovém území Národního parku České Švýcarsko má přispět integrovaným způsobem k eliminaci a prevenci ohrožení globálně významných ekosystémů (především lesních a vodních stanovišť), jež jsou potenciálně i fakticky ohrožovány sociálně-ekonomickými aktivitami realizovanými vně přírodního území Národního parku – především v okolních obcích. Plánován je na dobu 36 měsíců, realizace má započít v r. 2005. Celková finanční výše je 3 231 000 USD, z toho podíl GEF činí 1 000 000 USD, ostatní představují příspěvky subjektů ČR.

Projekt byl iniciován a zformulován na základě konsensu mezi zástupci státní ochrany přírody, zástupci obcí a nositele projektu – obecně prospěšné společnosti České Švýcarsko, jejímž posláním je podpořit šetrný rozvoj širšího území Českého Švýcarska. I v průběhu projektu se předpokládá zapojení všech významných podílníků do rozhodování o aktivitách, které cenné ekosystémy ovlivňují.

Širším cílem projektu je harmonizace zájmů ochrany přírody a regionálního rozvoje s cílem lépe spravovat přírodně cenné území a zajistit:

- efektivnější ochranu a obnovu druhové a stanovištní rozmanitosti,
- šetrnější realizaci sociálně-ekonomických aktivit, které tuto rozmanitost ovlivňují.

Projekt bude směřován do následujících oblastí:

- Péče o les (efektivnější kvalita řízení péče o les a prezentace cílů, nástrojů a metod péče o les v Národním parku, reintrodukce jeřábka lesního).
- Revitalizace vodních ekosystémů (obnova tradičních rybníků v okolí Národního parku, technická asistence obcím při přípravě nejméně tří vytipovaných projektů zaměřených na obnovu malých vodních ploch, revitalizace mokřadních ekosystémů).
- Čištění odpadních vod (realizace decentralizovaného systému individuálních čistíren odpadních vod a výstavba kořenové čistírny odpadních vod v nejkritičtějších místech ohrožujících vodní toky Národního parku, technická asistence obcím při přípravě nejméně šesti vytipovaných projektů zaměřených na decentralizované čištění odpadních vod).
- Šetrná turistika (plán rozvoje turistiky v území, výstavba turistických cest zpřístupňujících též území v okolí Národního parku, vytvoření vhodné grafické podoby prezentace Českého Švýcarska a prezentačních materiálů).
- Vytvoření komunikační platformy (pro zapojení všech klíčových podílníků do hlavních rozhodovacích procesů a plánování v území).

- Prezentace projektu (s cílem představit integrovaný management jako modelové řešení pro správu velkoplošných chráněných území).

Projekt, který je v procesu schvalování, bude realizován společností České Švýcarsko, o. p. s.

Řídící výbor je složen ze zástupců státní správy, samosprávy, neziskových organizací a zástupců podnikatelů.

Ochrana biologické rozmanitosti karpatských horských luk a pastvin v České Republice (Conservation of Biological Diversity in the Czech Republic Carpathian Alpine Meadows and Pastures) UNDP/GEF

Cílem projektu je posílení ochrany významné biologické rozmanitosti horských luk a pastvin ve dvou Chráněných krajinných oblastech – v Bílých Karpatech a v Beskydech. Projekt rovněž přispěje k plnění závazků České republiky vyplývajících z Úmluvy na ochranu Karpat a k formulování ekologických podpůrných programů v rámci nového „Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova“ (EAFRD) ve výše uvedených regionech. Přispět by měl rovněž ke splnění těch cílů státní ekologické politiky, které odrážejí priority stanovené Směrnicí Rady 92/43/EEC na zachování přirozených lokalit volně žijících organismů, a k zavádění principů udržitelného rozvoje.

Projektová dokumentace byla předložena ke schválení. Celkový rozpočet je navrhován ve výši 10 325 655 USD, z čehož příspěvek GEF činí 974 300 USD (rozdíl je krytý spolufinancováním subjekty ČR).

Projekt by měl posoudit a případně nově definovat priority obsažené v národní agrární politice Ministerstva zemědělství ČR, zejména ve vazbě na Horizontální program rozvoje venkova (HRDP), které definují přijatelná agro-environmentální opatření pro ochranu životního prostředí, a také využít opatření Operačního programu v zemědělství. V souvislosti se vstupem ČR do EU se tyto programy budou v období příštích tří let posuzovat z hlediska plnění strategických cílů a především budou navrhována nová opatření pro období 2007 – 2012 (EAFRD). Projekt poskytne nezbytné informace o vlivu zemědělství a výše uvedených programů na rozmanitost cenných lučních porostů a připraví odborné podklady pro návrhy případných nových opatření.

Hlavní oblasti, na něž je projekt zaměřen:

- Rozvoj institucionální kapacity v oblasti plánování a realizace údržby horských luk a pastvin s využitím finančních mechanismů EU.
- Zlepšení účasti zemědělců a jejich stimulace pro účast na údržbě horských luk a pastvin.
- Monitorování a hodnocení stávajících programů podpor údržby luk a pastvin z hlediska jejich vlivu na diverzitu porostů.
- Využití výsledků projektu při koncipování státní politiky rozvoje zemědělství a venkova.
- Monitorování a hodnocení.

Výkonnou organizací projektu je Nadační fond pro ekologické zemědělství FOA, hlavními podílníky na řešení pak Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo zemědělství, Správa CHKO Bílé Karpaty

a Správa CHKO Beskydy a Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky Brno.

Odhad kapacit pro plnění globálních environmentálních úmluv (National Capacity Needs Self-Assessment Related to Global Environmental Conventions) UNDP/GEF

Projekt je zaměřen na plnění tří důležitých environmentálních úmluv – Úmluvy o biologické rozmanitosti, Úmluvy o změně klimatu a Úmluvy o boji proti desertifikaci. Cílem je zajistit koordinaci činností rozvíjených pro plnění uvedených úmluv na úrovni

jednotlivých států – smluvních stran úmluv, zapojených do projektu. Realizace ve spolupráci s UNDP je plánována na 24 měsíců. V ČR byl projekt zahájen v r. 2004. Práce jsou rozvíjeny ve třech tematických skupinách – dle jednotlivých uvedených úmluv.

**Ing. Milena Roudná, CSc.,
odbor globálních vztahů MŽP**

Zdroje informací a údajů (mezinárodních): Roční přehledy Světové banky a GEF.

Brožuru o účasti ČR v aktivitách GEF připravuje odbor globálních vztahů (r. 2005).

Strategie udržitelného rozvoje České republiky

Dne 8. prosince 2004 byla usnesením č. 1242 vládou ČR schválena Strategie udržitelného rozvoje České republiky.

Zpracování Strategie udržitelného rozvoje ČR bylo koordinováno Radou vlády pro udržitelný rozvoj. Návrh Strategie vzešel z rozsáhlé celospolečenské diskuse. Během téměř 15 měsíců práce na dokumentu bylo zpracováno několik pracovních verzí materiálu, z nichž každá byla vystavena k připomínkám také široké veřejnosti, zejména prostřednictvím webové stránky Rady. Dokument byl také konzultován přímo se zástupci místních samospráv, a to prostřednictvím pořádání tzv. kulatých stolů v krajích, a poté také s širokou veřejností na Fóru pro udržitelný rozvoj. Strategie tak představuje dokument, který je akceptován na celospolečenské úrovni.

Cílem je vyšší kvalita života

Obecným cílem Strategie je zajišťovat co nejvyšší kvalitu života obyvatel a současně i vytvářet příznivé podmínky pro kvalitní život budoucích generací. Strategie tak reaguje na potřebu koordinovaného vývoje a vzájemné rovnováhy sociálního, ekonomického a environmentálního vývoje společnosti.

Její základní úlohou je včas upozornit na existující a potenciální problémy, jež by mohly ohrozit přechod ČR k udržitelnému rozvoji, a iniciovat opatření, jak těmto hrozbám předejít nebo alespoň zmírnit jejich dopad a co nejefektivněji řešit jejich eventuelní důsledky.

Strategie je rozdělena na rozborovou část (těžištěm je kapitola „Situace České republiky“, v níž je metodou zjednodušené SWOT analýzy prezentováno postavení ČR v otázkách životního prostředí, politiky, ekonomiky, sociální sféry, vědy, výzkumu a vzdělávání a evropského a mezinárodního postavení) a návrhovou část, které jsou doplněny souborem indikátorů udržitelného rozvoje.

Základní časový horizont Strategie je rok 2014 s tím, že některé úvahy míří do roku 2030 (např. oblast energetiky).

Pro každou tzv. součást Strategie je definována hlavní výzva a následně strategické a dílčí cíle, ke kterým jsou přiřazeny indikátory. Tyto cíle jsou formulovány tak, aby jejich dosažením byla co nejvíce omezena nerovnováha ve vzájemných vztazích mezi

ekonomickým, environmentálním a sociálním rozvojem společnosti.

Součásti Strategie

- Ekonomický pilíř: posilování konkurenceschopnosti ekonomiky,
- Environmentální pilíř: ochrana přírody, životního prostředí, přírodních zdrojů a krajiny, environmentální limity,
- Sociální pilíř: posílení sociální soudržnosti a stability,
- Výzkum a vývoj, vzdělávání,
- Evropský a mezinárodní kontext,
- Správa věcí veřejných.

Environmentální pilíř

V oblasti environmentální je konstatováno, že ačkoliv za posledních 15 let došlo v České republice k podstatnému zlepšení stavu životního prostředí, stav většiny složek životního prostředí není optimální a negativní vlivy stavu životního prostředí na zdraví lidí dosud nejsou zanedbatelné. Jako nerovnovážné prvky, které by měly být odstraněny, jsou potom identifikovány konflikt zájmu mezi ochranou životního prostředí a ekonomickým rozvojem a souvislost stavu životního prostředí s dlouhodobými problémy sociálního pilíře (zejména zdravotní stav obyvatelstva, možnosti k odpočinku a turistika).

Strategie udržitelného rozvoje ČR tedy na základě těchto skutečností definuje hlavní výzvu pro environmentální pilíř rozvoje České republiky jako nezbytnost zohlednění nároků současné populace i budoucích pokolení v rámci celého ekosystému, zajištění dostatečné kvality složek životního prostředí, ekosystémů a jejich vzájemných vztahů, minimalizace střetů mezi ochranou životního prostředí a ekonomickým rozvojem, přispívání k řešení globálních environmentálních problémů (zejména ochrana klimatu a ochrana biodiverzity) a sociálních problémů (zaměstnanost, zdravotní péče).

Strategické cíle

Tuto výzvu následně rozpracovává do tří následujících základních strategických cílů:

Prvním strategickým cílem environmentálního pilíře Strategie je zajistit na území ČR co nejlepší kvalitu všech složek životního prostředí (včetně fungování jejich základních vazeb), dále ji postupně zvyšovat a vytvářet tak podmínky pro postupnou regeneraci krajiny, pro minimalizaci až eliminaci rizik pro lidské zdraví a pro postupnou regeneraci živé přírody. Zároveň v nejvyšší ekonomicky a sociálně přijatelné míře uchovat přírodní bohatství ČR (neobnovitelné zdroje, biologickou a krajinnou rozmanitost).

Druhým strategickým cílem je minimalizovat střety zájmů mezi hospodářskými aktivitami a ochranou životního prostředí a postupně dosáhnout oddělení ekonomického růstu od nárůstu negativních dopadů na životní prostředí (decoupling).

Třetím strategickým cílem je přispívat, přiměřeně možnostem a významu ČR, k řešení evropských a globálních environmentálních problémů (zejména ohrožení změn klimatu a ozonové vrstvy Země a úbytku biodiverzity).

Strategické a dílčí cíle environmentálního pilíře Strategie jsou provázány s cíli obsaženými v dalších kapitolách (součástech) Strategie.

Východisko pro koncepcí i rozhodování

Strategie udržitelného rozvoje ČR představuje východisko pro zpracování dalších materiálů koncepč-

ního charakteru (sektorových politik či akčních programů) a pro strategické rozhodování v rámci státní správy a územní veřejné samosprávy a pro jejich spolupráci se zájmovými skupinami. Představuje také dlouhodobý rámec pro politická rozhodování v kontextu mezinárodních závazků, které ČR přijala (avšak zároveň respektuje specifické podmínky ČR).

Postup naplňování cílů Strategie bude sledován Radou vlády pro udržitelný rozvoj. K 30. listopadu 2005 bude připravena a vládě ČR předložena první situační zpráva o plnění Strategie udržitelného rozvoje ČR. Tato situační zpráva bude založena zejména na interpretaci indikátorů uvedených v textu Strategie u jednotlivých strategických cílů. Pro komunikaci s veřejností pak bude sloužit výběr indikátorů v kapitole VI. Strategie.

Již v roce 2006 se předpokládá započetí prací na aktualizaci Strategie udržitelného rozvoje ČR, která by měla být předložena vládě k 30. listopadu 2007.

Strategii udržitelného rozvoje ČR lze nalézt na webových stránkách Rady vlády pro udržitelný rozvoj (<http://wtd.vlada.cz/vrk/vrk.htm>) a také Ministerstva životního prostředí (http://www.env.cz/AIS/web.nsf/pages/udrzitelny_rozvoj).

Mgr. Iveta Špaltová,
odbor strategií MŽP

Zelený týden 2005

Komise vyhlašuje soutěž pro školní děti

Evropská komise zve školní děti z členských a kandidátských států EU ve věku mezi 6 a 16 lety k účasti v soutěži škol v rámci pravidelné akce Zelený týden. Tématem letošního již pátého ročníku soutěže je změna klimatu. Mladší školní děti mohou soutěžit v kresbách a malbách, starší děti mají zasílat krátká digitální videa na stejné téma. Výsledky soutěže budou prezentovány při Zeleném týdnu od 31. května do 3. června 2005 v Bruselu.

Tři nejlepší účastníci v každé kategorii vyhrají cestu do Bruselu (v doprovodu rodiče nebo opatrovníka), při které získají cenu a navštíví Evropskou komisi. Soutěž je otevřena všem školám z členských a kandidátských států EU. Při výběru oceněných děl bude Evropské komisi asistovat panel učitelů a odborníků na životní prostředí z celé Evropy. Soutěží se ve dvou kategoriích: děti ve věku 6 – 10 let v kresbě či malbě a děti ve věku 11 – 16 let v krátkém digitálním videu.

V soutěži pro mladší děti se mají zasílat kresby či malby ilustrující pohled malých autorů na změnu klimatu a související problémy. Děti mohou namalovat možné změny ve svých místních ekosystémech způsobených globálním oteplováním nebo znázornit, jak předcházet znečišťování ovzduší a globální změně klimatu. Díla dvaceti nejlepších účastníků budou vystavena na výstavě Zeleného týdne.

Starší děti mají pracovat ve skupinách několika žáků. Mají připravit krátká (max. 3 mi-

nuty) videa o změně klimatu, a to bez textu a mluveného slova. Video by měla ukazovat, co způsobuje změna klimatu a co mohou lidé změnit proměnou svého chování. Díla nejlepších dvaceti účastníků (důraz bude kladen na tvůrčí přístup) budou k shlédnutí na výstavě Zeleného týdne.

Díla je nutno zaslat **nejpozději do 15. března 2005** v naskenované nebo digitální podobě pouze prostřednictvím jednotlivých škol, a to Generálnímu ředitelství pro životní prostředí za použití formulářů na internetových stránkách Soutěže škol Zelený týden, které jsou dostupné ve 20 jazycích na webové stránce: http://europa.eu.int/comm/environment/youth/index_en.html.

Podrobnosti rád osvětlí Chris Coakley z organizačního štábu Zeleného týdne 2005 – e-mail chris.coakley@eun.org.

Další informace:

<http://www.greenweek2005.eun.org>

Čtvrtstoletí Bernské úmluvy

Od r. 1997 se každoročně na přelomu listopadu a prosince schází v historickém francouzském městě Štrasburku stálý výbor Úmluvy o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť, známější spíše pod svým kratším, pracovním názvem jako Bernská úmluva.

Ve dnech 29. listopadu – 2. prosince 2004 zaplnili jeden z jednacích sálů Paláce Evropy delegáti smluvních stran úmluvy, představitelé dalších mezinárodních mnohostranných úmluv, mezivládních a nevládních organizací a odborných společností i přizvaní odborníci z většiny evropských zemí. Přesto se zmiňované zasedání v něčem od předešlých odlišovalo. Jeho část byla totiž věnována oslavě 25. výročí sjednání Bernské úmluvy.

Jak se připravovala Bernská úmluva

Začátky Bernské úmluvy spadají až do r. 1976, kdy se v Bruselu sešla 2. evropská ministerská konference o životním prostředí. V jejím průběhu představila švýcarská delegace podrobnou studii, která doporučila sjednat mezinárodní mnohostrannou úmluvu, zaměřenou na šíření pojatou ochranu přírody. V té době měla jediná mezinárodní mezivládní organizace se skutečně celoevropskou působností – Rada Evropy (RE) – méně než 20 členských zemí. V době studené války neměla RE s výjimkou několika málo mezinárodně uznávaných odborníků žádné oficiální kontakty se zeměmi bývalého sovětského bloku.

Během dalších tří let se podařilo sestavit text *Úmluvy o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť* (*Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats*). Vyjednávači strávili nejvíce času debatou, zda by přílohy budoucí úmluvy měly zahrnovat i některé druhy volně žijících živočichů, které jsou sice v celoevropském měřítku ohrožené, ale které jsou v některých částech našeho kontinentu regulovány lovem jako je rys ostrovid (*Lynx lynx*) nebo vlk (*Canis lupus*). Nakonec se rozdílné názory některých jednotlivých zemí i různých zájmových skupin podařilo překlenout článkem 9. Ten smluvními stranám umožňuje přijmout výjimky z přísné ochrany druhů flóry a fauny, ovšem za jednoznačně vymezených podmínek. O jejich naplňování informují ve dvouletých intervalech stálý výbor. Z přehledu až dosud udělených výjimek je zřejmé, že jejich počet zůstává značně omezený a že svým rozsahem v žádném případě neomezují účinnost úmluvy.

Na začátku 3. evropské ministerské konference o životním prostředí, svolané do švýcarské metropole Bernu, byl 19. září 1979 text úmluvy vystaven k podpisu členským zemím RE. Přímo na místě tak učinili zástupci 18 z 21 přítomných států, což představuje v mezinárodní ochraně životního prostředí dosud nepřekonaný rekord. Úmluva pak vstoupila v platnost 1. června 1982.

V čem spočívá přínos Bernské úmluvy celoevropské péči o přírodu

Úmluva spojuje hned několik tradičních i novějších přístupů k péči o přírodní dědictví. Smluvní strany se v ní zavazují přísně chránit celoevropsky významné druhy a poddruhy planě rostoucích rostlin (Příloha I) a volně žijících živočichů (Příloha II). Jako příklad

uvedme alespoň známou orchidej střevočích pantoflíček (*Cypripedium calceolus*), koniklec otevřený (*Pulsatilla patens*), vydru říční (*Lutra lutra*), čápa bílého (*Ciconia ciconia*), všechny druhy dravců (jestřábi *Accipitriformes*, sokoli *Falconiformes*) a sov (*Strigiformes*) nebo čolka velkého (*Triturus cristatus*). Příloha III obsahuje seznam druhů či vyšších taxonomických jednotek živočichů, které smluvní strany sice nemusejí striktně chránit, ale jejichž využívání by mělo probíhat rozumným, udržitelným způsobem tak, aby neohrozilo další existenci těchto organismů: patří sem kupř. bobr evropský (*Castor fiber*), rys ostrovid nebo známá ryba hlavatka podunajská (*Hucho hucho*).

Jak ostatně vyplývá již ze samotného názvu, ukládá uvedená konvence smluvním stranám, aby přijaly vhodná a potřebná právní a správní opatření i k ochraně přírodních stanovišť (biotopů) všech druhů fauny a flóry, zejména těch, které jsou podle ní přísně chráněny. Opakovaně se totiž potvrdilo, že péče o biotopy zůstává zdaleka nejen neúčinnějším, ale většinou i nejlevnějším způsobem, jak v krajině udržet životaschopné populace původních planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů.

V době svého vzniku, kdy nebylo v západní Evropě hnutí proti týrání zvířat tak vlivné jako dnes, představovala Bernská úmluva jednu z oněch pověstných prvních vlaštovek tím, že zakazuje některé nehumánní způsoby lovu či zabíjení živočichů jako je střílení zvířat, oslněných umělým světlem, nebo používání smyček a pytláckých ok, lepidel či výbušnin (Příloha IV).

Již v roce 1989 doporučil stálý výbor Bernské úmluvy, aby smluvní strany na svém území vytvářely soustavu celoevropsky významných lokalit s výskytem cílových druhů a poddruhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a biotopů a typů přírodních stanovišť označovanou jako soustava Smaragd. Pro členské země Evropské unie (EU) je soustava *Smaragd* totožná se soustavou chráněných území Evropských společenství (ES) Natura 2000.

Bernská úmluva je jednou z nejúspěšnějších mezinárodních dohod

Až dosud se smluvními stranami Bernské úmluvy stalo 40 evropských států a ES. Protože úmluva klade značný důraz na ochranu migrujících živočichů, přistoupily k ní i čtyři africké země, kudy pravidelně protahují nebo kde zimují evropské ptáky. Protože garanci nad Bernskou úmluvou převzala právě Rada Evropy, sídlí její sekretariát již ve zmiňované alsaské metropoli Štrasburk.

Odborné podklady pro jednání stálého výboru připravují skupiny odborníků, nominovaných jednotlivými signatářskými zeměmi. Zaměřují se buď na určité taxony nebo ekologické skupiny jako jsou planě rostoucí rostliny, bezobratlí, obojživelníci a plazi, ptáci či velké šelmy nebo na některé obecnější otázky, související s ochranou přírody (např. na problematiku invazních „vetřelců“).

kých“ druhů, které ohrožují jiné druhy, biotopy nebo celé ekosystémy, či repatriaci rostlin a živočichů).

Důvod, proč Bernskou úmluvu považujeme za jednu z nejúspěšnějších mezinárodních mnohostranných dohod, je prostý. Na rozdíl od nich si totiž vytvořila pozoruhodný kontrolní mechanismus. Občan či organizace ze země, která se stala signatářem Bernské úmluvy, může upozornit její sekretariát, že podle jejich názoru v určitém konkrétním případě vláda této země nedodržuje závazky, které na sebe převzala ratifikací, přijetím, schválením nebo přistoupením k této mezinárodní právní normě. V dalším kroku stálý výbor tuto stížnost v případě, že je oprávněná, vyslechne a požádá vládu příslušné země o oficiální stanovisko. Jestliže uzná, že stěžovatel je v právu, navrhne uvedenému státu jedno nebo hned několik konkrétních doporučení na nápravu a vyzve jej, aby je naplnil. Na příštím zasedání zástupce dotčené vlády podává zprávu o jejich realizaci. Případ je uzavřen teprve tehdy, pokud stálý výbor dojde k závěru, že uvedený signatářský stát úmluvy jeho doporučením naplnil dostatečným způsobem.

Většinu účastníků zasedání stálého výboru proto tvoří zástupci nevládních organizací, občanských sdružení a odborných společností, a to nejen těch s celoevropskou působností, ale zejména ze států, jejichž případy se právě projednávají. Musíme říci, že delegáti, kteří nereprezentují vlády smluvních stran nebo ES, možnosti vyjadřovat se k projednávaným bodům plně využívají. Na úspěchu Bernské úmluvy, která v uplynulém čtvrtstoletí prošla různými peripetemi, má nemalý osobní podíl dlouholetý vedoucí jejího sekretariátu Dr. Eladio Fernández-Galiano.

Bernská úmluva jako inspirace

K viditelnému oživení ve vývoji Bernské úmluvy došlo začátkem 90. let, kdy se jejími smluvními stranami postupně stala většina zemí bývalého sovětského bloku. Ještě před politickými, hospodářskými a společenskými změnami, které se v této části světa odehrály na přelomu 80. a 90. let, převzalo závazky úmluvy Maďarsko.

Přitom nešlo jen o jednostranný proces. Řada postkomunistických států, naposledy Moldavsko, převzala do svého zákonodárství některé pasáže úmluvy nebo podle jejích příloh upravila seznamy chráněných druhů. Na druhou stranu přistoupení zemí střední a východní Evropy s sebou zákonitě přineslo podstatné rozšíření příloh Bernské úmluvy. Každý obdobný návrh musí být odborně zdůvodněn a na zasedání stálého výboru s ním musí vyslovit souhlas většina smluvních stran. Pokud nebereme v úvahu Makarónésii (Kanárské a Azorské ostrovy, ostrov Madeira), potom dvě třetiny přísně chráněných druhů a poddruhů planě rostoucích rostlin, zařazených do Přílohy I, navrhly k ochraně v celoevropském měřítku právě postkomunistické státy. Uvedené změny významně prohloubily celokontinentální charakter úmluvy.

A ještě jeden fakt nesmíme v souvislosti s Bernskou úmluvou opomenout. Na konci 80. let bylo zřejmé, že v některých členských státech tehdejšího Evropského hospodářského společenství (EHS) není Bernská úmluva naplňována dostatečným způsobem. Navíc EHS úmluvu podepsalo přímo v Bernu a její smluvní stranou se stalo 1. září 1982. Z tohoto důvodu a na základě dal-

ších podnětů, k nimž patří mj. i sílící občanské hnutí za zlepšení životního prostředí v západní Evropě a sjednávání globální mnohostranné úmluvy o biologické rozmanitosti (biodiverzitě), začala v rámci EHS v r. 1988 příprava moderně koncipované směrnice, zabývající se péčí o přírodní dědictví politicky, hospodářsky i sociálně sjednocené Evropy. V předvečer známé Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED), konané v červnu 1992, byla skutečně přijata směrnice č. 92/43 EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (*Council Directive on the Conservation of Natural Habitats and of Wild Fauna and Flora*). Směrnice o stanovištích je oprávněně považována v celosvětovém měřítku za nejkomplexnější právní normu v péči o přírodu. Její tvůrci se nikdy netajili tím, že se při sepisování textu směrnice významnou měrou inspirovali právě Bernskou úmluvou. Porovnáním obou právních norem zjistíme, že zákonodárci ES do textu převzali celé pasáže (kupř. přílohu IV).

Evropská společenství přikládají realizaci Bernské úmluvy značný význam. Všechny příslušné změny v jejích přílohách, tedy zařazení druhů flóry a fauny, vyskytujících se na území alespoň jednoho členského státu EU, se důsledně promítají do novelizace příloh zákonodárství ES, konkrétně směrnice č. 79/409/79 o ochraně volně žijících ptáků (směrnice o ptácích) a výše uvedené směrnice o stanovištích. Rozhodnutí výkonného orgánu ES, Evropské komise (EK), v první fázi vytváření soustavy *Natura 2000* nerozšiřovat přílohy směrnice o stanovištích o zcela nové skupiny organismů, vyústilo ve stažení návrhu Švédska rozšířit přílohy Bernské úmluvy o organismy, tradičně označované jako houby (*Fungi*, *Mycota*, *Mycobiota*).

V návaznosti na organizační změny, k nimž v RE v posledních letech došlo, potvrdil stálý výbor Bernské úmluvy na svém zasedání v r. 2001, že se úmluva v nejbližším období soustředí na účinnou ochranu ohrožených druhů a jimi obývaných biotopů a nebude svou činnost rozšiřovat na některá politicky ožehavá témata jako jsou kupř. geneticky modifikované organismy nebo přístup ke genetickým zdrojům a spravedlivé rozdělování přínosů z jejich využívání.

Česká republika a Bernská úmluva

ČSFR započala přípravu na přistoupení k Úmluvě o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť hned v r. 1991. Odborné podklady zajišťoval v ČR pro odbor ochrany přírody Ministerstva životního prostředí (MŽP) tehdejší Český ústav ochrany přírody. Na rozdíl od Úmluvy o mokřadech majících mezinárodní význam zejména jako biotopy vodního ptactva (Ramsarské úmluvy), Úmluvy o mezinárodním obchodě ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (CITES) a Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví se nepodařilo podepsat Bernskou úmluvu ještě za existence ČSFR. Na druhou stranu přijetím moderně koncipovaného zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a jeho prováděcího předpisu, vyhlášky MŽP ČR č. 395/1992 Sb., byly základní závazky, vyplývající z úmluvy, transponovány do právního řádu ČR. Tvůrci zákona o ochraně přírody a krajiny se nechali inspirovat Bernskou úmluvou mj. tím, že do uvedené právní normy začlenili ochranu biotopů zvláště chráněných druhů.

Po vzniku ČR schválila vláda ČR přistoupení k Bernské úmluvě 11. srpna 1993. Přesto ještě několik let probíhala opakovaná jednání mezi MŽP a Ministerstvem zemědělství o podmínkách ratifikace Bernské úmluvy. Nakonec vláda přistoupení k Bernské úmluvě napodruhé schválila 27. srpna 1997. Úmluvu ČR oficiálně podepsala 8. října 1997 a smluvní stranou úmluvy se stala 1. června 1998. Současně vláda ČR vyslovila výhrady proti zařazení některých ptačích a savčích predátorů (vlk, medvěd hnědý *Ursus arctos*, káně lesní *Buteo buteo*, káně rousná *Buteo lagopus*, jestřáb lesní *Accipiter gentilis*, poštolka obecná *Falco tinnunculus*) do Přílohy II. Obdobná výhrada se týká méně známé kozy bezoárové (*Capra aegagrus*): zmiňovaný sudokopytník není v ČR původním druhem a v současné době se na našem území vyskytuje pouze v oborovém chovu. Stálý výbor rovněž přijal výhradu ČR proti zařazení poloautomatických a automatických zbraní se zásobníkem schopným pojmout více než dvě dávky munice do Přílohy IV. Gestorem úmluvy v ČR se stalo MŽP a její naplňování koordinuje z jeho pověření Agentura ochrany přírody a krajiny ČR.

Pracovníci státní ochrany přírody ČSFR, resp. ČR, se do činností Bernské úmluvy zapojili hned od r. 1991, zejména aktivní účastí ve skupinách odborníků i na nejrozličnějších pracovních seminářích, kulatých stolech či symposiích. Pro některé z nich včetně autora článku znamenala účast na akci Bernské úmluvy vůbec první krok na poli mezinárodní ochrany přírody a krajiny.

V roce 2003 byl ukončen pilotní projekt *Vytváření soustavy Smaragd Rady Evropy v ČR*; jeho celostátní koordinací byla RE smluvně pověřena AOPK ČR. Úkolem projektu bylo určit na území ČR podle předem daných kritérií *území zvláštního zájmu ochrany přírody* (ASCI) a získané informace zpracovat do standardních formulářů tak, aby uvedená databanka obsahovala 10% budoucí celostátní databanky soustavy NATURA 2000. Celkem bylo na území ČR identifikováno 46 různě velkých ASCI. Vyplněná databáze byla v dubnu 2003 odeslána sekretariátu Bernské úmluvy. Výsledky byly v říjnu 2003 představeny na společném zasedání komisi expertů RE pro ekologické sítě, které se uskutčnilo ve známém chorvatském letovisku Dubrovnik. Závěrečnou zprávu o průběhu a výsledcích pilotního projektu schválilo v prosinci 2003 23. zasedání stálého výboru Bernské úmluvy.

24. zasedání Bernské úmluvy

25. výročí Bernské úmluvy si delegáti jejího stálého výboru připomněli ve Štrasburku řadou akcí. Ve foyeru 2. patra Paláce Evropy byla otevřena působivá výstava plakátů s tematikou péče o životní prostředí, vydaných jak RE, tak evropskými státy v průběhu některé z jejich kampaní, jako byly kupř. Mezinárodní rok ochrany přírody (1995) a Evropa – společné dědictví (2000).

Na slavnostním zasedání stálého výboru vystoupili jeho dosavadní předsedové se zkušenostmi a podněty pro další naplňování úmluvy. Generální tajemník RE Terry Davis a Jean-Laurent Vonau, předseda městské rady ve Štrasburku, zasadili před Palácem Evropy dvě plané třešně, symbolizující rozvoj Bernské úmluvy. Nesporným vrcholem oslav byla beseda se známým francouzským hercem, producentem a režisérem Jacquesem Perrinem. Tvůrce známého přírodovědec-

kého filmu *Mikrokosmos* představil snímek, který přibližuje zákonitosti tahu ptáků a který se do distribuce ČR dostal pod názvem *Ptačí svět*. Perrin se svým štábem po tři roky sledoval celkem 44 druhů opeřenců na jejich cestách z hnízdiště do zimoviště a zpět. Na závěr slavnostního zasedání bylo přijato prohlášení k 25. výročí podepsání Bernské úmluvy.

Největší pozornost vzbudil během pracovního zasedání stálého výboru návrh na přefazování vlka z přílohy II do přílohy III, předložený Švýcarskem. Na území tohoto státu nedávno proniklo několik vlků ze sousedních zemí a z podnětu chovatelů hospodářských zvířat se jejich další existencí zabýval i parlament. Protože Švýcarsko neuplatnilo v době přistoupení k Bernské úmluvě proti uvedenému šelmě výhradu, pravidla úmluvy to v současnosti neumožňují. Vyjednávači země helvetského kříže návrh zdůvodnili mj. tím, že 12 z 27 smluvních stran Bernské úmluvy, v nichž se vlk ve volné přírodě vyskytuje, požadovalo výhradu proti jeho zařazení mezi přísně chráněné druhy živočichů. Přinejmenším v 25 z 29 evropských zemí, kde vlci žijí (dvě země nejsou smluvními stranami Bernské úmluvy), jsou jejich populace stabilní nebo se jejich početnost zvyšuje, přičemž většinu evropských populací vlka můžeme považovat za dlouhodobě životaschopné. Důvodem je ochrana vlků, zákaz používání jedovatých návnad, zlepšení biotopů, zvýšení početnosti kořisti, zejména větších sudokopytníků, vyplácení náhrad za újmu způsobenou soukromým chovatelům dobytka a v neposlední řadě i dokonalé smysly a organizace života ve smečce. Hlavním problémem proto zůstává neochota místních obyvatel, zejména v oblastech, kam se vlci rozšířili teprve v poslední době, žít ve společném prostoru s velkými šelmami. V Rumunsku, kde vlci žijí nepřetržitě po staletí, je tato šelma chráněna: dnes dosahuje její početnost více než 4000 jedinců a povolení k jejímu odstřelu vydává parlament na základě stanoviska Akademie věd. Na návrh EU bude do příštího zasedání stálého výboru vypracována odborná studie stavu a vývojových trendů populací vlka na našem kontinentě, účinnosti kompenzačních opatření a dalších způsobů péče o populace zmiňované šelmy o rozbor postoje místních obyvatel k velkým šelmám.

Problém: invazní druhy

Stálý výbor schválil v r. 2003 *Evropskou strategii pro invazní vetřelecké druhy*, která by měla napomoci zemím našeho kontinentu koordinovat činnost při prevenci, regulaci a odstraňování invazních vetřeleckých druhů, které ohrožují jiné druhy, biotopy nebo i celé ekosystémy. Jenom pět smluvních stran vypracovalo, schválilo a naplňuje samostatnou celostátní strategii, koncepci či program, zaměřený na tuto problematiku, nebo se na to chystá. Přitom rozumné řešení problémů, které tato část nepůvodních organismů způsobuje nejen biologické rozmanitosti, ale i lidskému zdraví a hospodářství, není možné pouze v jediném resortu, ale vyžaduje účinnou spolupráci řady odvětví v celostátním měřítku.

Italský Ústřední ústav pro mořský výzkum prováděl v r. 2004 inventarizaci více než 500 invazních vetřeleckých druhů, které se vyskytují ve Středozemním moři. Tropická zelená řasa *Caulerpa taxifolia*, nádherná ozdoba akvárií, se dostala ze známého mořského

akvária Oceánografického muzea v Monte Carlu do volné přírody a rozmnožuje se rozpadem na nové jedince, kteří dosáhnou původních rozměrů rodičovského jedince během deseti dnů. Na rychlém šíření jedovaté řasy se podílí i její přenos rybářskými sítěmi. Polská celostátní databanka obsahuje údaje o 525 druzích. Delegát Velké Británie představil varovnou zprávu o šíření veverky popelavé (*Sciurus carolensis*), pocházející ze Severní Ameriky, která v řadě oblastí Spojeného království zcela vytlačila známou veverku obecnou (*S. vulgaris*) a která působí závažnou újmu na lesních porostech. Bohužel rozhodnutí italského soudu, že odstranění veverky popelavé z volné přírody na severu země je v rozporu se zákonem proti týrání zvířat, podpořilo pronikání zmiňovaného hlodavce směrem na sever a podle názoru odborníků se již nedá zastavit. Delegát ČR požádal sousední státy o spolupráci při omezování negativního působení norka amerického (*Mustela vison*) na původní faunu.

Další projednávané oblasti

Zástupce nadace pro velké býložravce (*Large Herbivore Foundation*) seznámil delegáty s projektem na posílení populace zubra (*Bison bonasus*) na Slovensku a v Rumunsku, finančně podpořeným nizozemskou vládou. V prosinci 2004 bylo ve východoslovenském Národním parku Poloniny vypuštěno z obory do volné přírody stádo zubrů, pocházejících z nizozemských a německých zoologických zahrad. Od 1. května 2004, kdy se EU rozšířila i o některé státy střední a východní Evropy, patří zubr mezi druhy, na něž se vztahuje směrnice o stanovištích.

Stálý výbor přijal doporučení, týkající se snížení negativního působení větrných elektráren na rostliny a živočichy a ochrany živočichů před elektrovody. O jeho naplnění v jednotlivých členských státech rozhodne zejména vstřícnost resortů, jichž se bezprostředně dotýká.

V průběhu jednání byly stálému výboru představeny výsledky 4. evropské konference Planta Europa o ochraně rostlin, která se uskutečnila v září 2004 ve španělské Valencii. Při revizi Evropské strategie ochrany rostlin a hodnocení jejího naplňování byla zvýšená pozornost věnována přípravě Evropského červeného seznamu vyšších rostlin, ochraně hub, organismů, v minulosti označovaných jako řasy, a lichenizovaných hub, známějších spíše jako lišejníky (*Lichenes*), a realizaci záchranných programů a akčních plánů pro druhy a poddruhy rostlin, zařazených do Přílohy I.

Podle zprávy komise expertů, jež zasedala v říjnu 2004 v Krakově, proběhly nebo probíhají projekty na vytvoření soustavy Smaragd kromě nových členských států EU v dalších 15 evropských a afrických zemích.

Jako obvykle se část jednání stálého výboru zaměřila na případy, postoupené mu k projednání. V důsledku opatření, přijatých kyperskou a britskou vládou na základě doporučení stálého výboru, se snížil masový odchyt pěvců a dalších ptáků na Kypru. Pytláci ale změnili taktiku a konzumace ulovených opeřenců se přesunula z restaurací do soukromých prostor. Proto je důležité, aby byli o problému objektivně informováni zejména turisté ze západní Evropy, přijíždějící na ostrov. Diskutovány byly i otázky

ochrany mořských želv na Akamaském poloostrově (Kypr) a v turecké Kazanlı, stavba silnice v Kresenské roklí v Bulharsku a dálnice *Via Baltica* severovýchodním Polskem, ochrana zimovišť a letních úkrytů 37 000 netopýrů 13 druhů v jeskyních turecké Trácie, přežití populace želvy zelenavé (*Testudo hermanni*) ve francouzské Provinci, prohloubení kanálu Bystrá v ukrajinské části dunajské delty nebo výstavba dvou vodních elektráren na Islandu a dvou vojenských vysílačů na britské základně na Kypru.

Činnost Bernské úmluvy je financována především z rozpočtu Rady Evropy. Na rozdíl od jiných mezinárodních mnohostranných úmluv neplatí její smluvní strany žádné členské příspěvky. Řadu odborných činností sponzorují některé smluvní strany dobrovolnými příspěvky: v r. 2004 realizaci Bernské úmluvy nejvíce podpořily Švýcarsko, Dánsko, Norsko a ES. V r. 2005 se uskuteční mj. pravidelné zasedání komise expertů pro vytvoření soustavy Smaragd, skupiny odborníků pro ochranu bezobratlých a pro invazní vetřelecké druhy, seminář o přeshraniční péči o velké šelmy a na návrh mezinárodní organizace na ochranu ptáků a jejich prostředí BirdLife International a Slovenska i seminář, který připraví celoevropský akční plán pro rarocha velkého (*Falco cherrug*).

Budoucnost Bernské úmluvy

I přes slavnostní charakter 24. zasedání Bernské úmluvy se nad dalším vývojem zmiňované mezinárodní konvence vznášá několik zatím nezodpovězených otázek.

Prozatím není jisté, jak bude Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť fungovat v budoucnu, jestliže EU má od 1. května 2004 25 členských států. Spolu s hlasem ES tak může zbývajících 19 smluvních stran snadno přehlasovat. Jako rozumné řešení se ukazuje praxe, kdy členské státy EU koordinují svůj postoj pouze v případech, které se týkají bezprostředně ES jako celku, a to po skutečně fundované diskusi. Existencí tak silného bloku smluvních stran by neměl být v žádném případě ohrožen silně demokratický charakter Bernské úmluvy.

Podíváme-li se na seznam smluvních stran Bernské úmluvy, zjistíme, že její závazky na sebe převzala naprostá většina evropských zemí. Významnou výjimku v tomto směru představuje Ruská federace. I přes několik opakovaných kladných vyjádření jejich zástupců, kteří ve stálém výboru působí jako pozorovatelé, nová ruská vláda zatím žádný termín ratifikace Bernské úmluvy neoznámila a své přistoupení k ní zatím nechává otevřené. Přitom příroda Ruské federace i přes probíhající hospodářské a politické změny zůstává ve srovnání se západní a jižní částí Evropy málo poškozená negativní činností člověka a hostí životaschopné populace endemických nebo globálně či celoevropsky ohrožených druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a hodnotné biotopy. Odhaduje se, že více než polovina evropských přírodovědecky významných lokalit leží v Ruské federaci a v dalších bývalých sovětských republikách.

**RNDr. Jan Plesník, CSc.,
národní koordinátor Bernské úmluvy,
Agentura ochrany přírody a krajiny ČR**

Odbor dobrovolných nástrojů se představuje

Odbor dobrovolných nástrojů zajišťuje a řídí činnosti pokrývající dvě problematiky. Jedna se týká zavádění dobrovolných nástrojů, které vhodným způsobem doplňují místa v oblasti ochrany životního prostředí nepokrytá legislativou. Druhou je příprava koncepčních dokumentů spojených s Národní politikou výzkumu a vývoje ČR, s rozpracováním Lisabonské strategie „Investovat do výzkumu: Akční plán pro Evropu“, přípravou Národního programu výzkumu II a procesování výzkumu a vývoje v resortu (podle zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu z veřejných prostředků).

Ing. Petr Nahodil, ředitel odboru dobrovolných nástrojů, při zahajování veletrhu Aquatherm 2004. Foto: J. Plamínková

Uvedené problematiky jsou pracovní náplní oddělení Dobrovolných nástrojů a oddělení Výzkumu a vývoje.

Oddělení dobrovolných nástrojů

Oddělení se zabývá aktivitami v oblasti tzv. dobrovolných nástrojů, jež jsou v České republice využívány zhruba od poloviny 90. let. Dobrovolnými nástroji rozumíme takové činnosti, především podnikatelských subjektů, které tyto subjekty zavádějí na základě svého svobodného, dobrovolného rozhodnutí a které jdou nad rámec požadavků legislativních norem.

Dobrovolné nástroje se řadí do skupiny nástrojů preventivních, tzn. že se soustředí na odstraňování samotných příčin vznikajících environmentálních problémů. Tím podporují chování výrobců, ale i spotřebitelů, směrem k udržitelné spotřebě a výrobě – umožňují nasměrování výroby a spotřeby na environmentálně šetrnější výrobky a služby. Podniky dále pocítují přínosy ve formě snížení provozních nákladů (platby za suroviny, energie a materiály, odpady, poplatky, pokuty), zvýšení konkurenceschopnosti, zlepšení image apod.

Ministerstvo životního prostředí organizačně a institucionálně zabezpečuje fungování těchto nástrojů a vytváří potřebné podmínky pro jejich uplatnění v praxi. Především zajišťuje propagaci dobrovolných nástrojů a jejich přínosů, zabezpečuje informovanost zúčastněných podniků a od-

borné veřejnosti, poskytuje finanční podpory na zavádění vybraných nástrojů a vytváří rámec pro poskytování dalších výhod zapojeným podnikatelským subjektům.

Oddělení dobrovolných nástrojů se v současné době zabývá především následujícími nástroji:

- ekologicky šetrné výrobky
- systémy environmentálního řízení (EMAS, ISO 14001)
- čistší produkce
- zelené nakupování a public procurement
- dobrovolné dohody
- integrovaná výrobní politika

Ekologicky šetrné výrobky

„Národní program označování výrobků značkou Ekologicky šetrný výrobek“ představuje český systém tzv. eco-labellingu – označování výrobků, jež jsou k životnímu prostředí šetrnější než výrobky alternativní (funkčně srovnatelné).

Národní program je v ČR realizován od roku 1994, a to na základě usnesení vlády č. 159/1993 a novelizovaně č. 720/2000. Do konce roku 2004 bylo zpracováno a vyhlášeno celkem 39 výrobních kategorií a označeno přes 310 ekologicky šetrných výrobků od 70 českých i zahraničních výrobních podniků. Nově vydávané směrnice pro výrobní kategorie jsou v souladu se směrnicemi Evropské unie, u dříve vyhlášených směrnic dochází k jejich postupné novelizaci a harmonizaci s kritérii EU.

Přijetím usnesení č. 720/2000 byla podpořena oblast tzv. zeleného nakupování (*green purchasing*), resp. zadávání veřejných zakázek s ohledem na životní prostředí (*green public procurement*). Usnesení všem členům vlády a vedoucím ostatních orgánů státní správy doporučuje, aby v jimi řízených organizacích (či úřadech):

- při zadávání veřejných zakázek, jejichž předmětem je dodávka, instalace a použití výrobku, zohledňovali jako jedno z hodnotících kritérií jeho ekologickou šetrnost;
- upřednostnili přímý nákup takto označeného zboží a výrobků.

Systémy environmentálního řízení

Systémy environmentálního řízení (EMS) představují systematický přístup k ochraně životního prostředí ve všech směrech podnikatelské činnosti dané organizace. EMS je nedílnou součástí managementu

celého podniku, tzn. že integruje environmentální hlediska do všech podnikových aktivit.

Systémy environmentálního řízení spočívají v pravidelném hodnocení a přezkoumání aktivit podniku na poli ochrany životního prostředí a jeho neustálém zlepšování. K dosažení tohoto stavu si podniky průběžně stanovují své environmentální cíle a programy a následně hodnotí úspěšnost jejich realizace prostřednictvím environmentálních auditů.

V České republice jsou systémy environmentálního řízení zaváděny zhruba od roku 1997, a to jednak podle mezinárodní normy ISO 14001 a jednak podle Programu EMAS (Nařízení ES č. 1836/1993 a č. 761/2001; usnesení vlády č. 466/1998 a č. 651/2002). V závěru roku 2004 bylo v ČR evidováno přes 1000 podniků s certifikací podle ISO 14001, 15 organizací s registrací EMAS a několik dalších, zatím neregistrovaných společností.

Čistší produkce

Čistší produkce je definována jako nástroj, který se zaměřuje na hledání příčin vzniku environmentálních zátěží ve výrobním procesu a snaží se tyto příčiny odstranit. Při její aplikaci dochází k prověření materiálově-energetických toků s cílem nalézt možnosti efektivnějšího využívání surovin a energií, vyloučení toxických a nebezpečných materiálů, prevence vzniku odpadu apod.

Česká republika se ke strategii čistší produkce připojila v roce 1999, a to podpisem Mezinárodní deklarace o čistší produkci (UNEP, 1998). O rok později byl usnesením vlády č. 165/2000 přijat „Národní program čistší produkce“.

V uplynulých letech byly v mnohých podnicích realizovány projekty čistší produkce, které se zaměřovaly jednak na hledání konkrétních technických opatření a jednak na zavádění systémů environmentálního řízení. Díky realizaci projektů snížily zapojené podniky svůj negativní vliv na životní prostředí, i když ne vždy se podařilo cíle projektu zcela naplnit.

V současné době jsou připravovány projekty, které se budou zaměřovat na aplikaci čistší produkce v konkrétních ekonomických odvětvích (např. zdravotnictví) a také na školení nových manažerů (konzultantů) čistší produkce.

Dobrovolné dohody

Dobrovolné dohody můžeme charakterizovat jako smluvní dohody či závazky mezi veřejnou autoritou (na různých úrovních) a soukromými subjekty (podniky, podnikatelskými svazy apod.) jdoucí nad rámec povinností vyplývajících z platných zákonů. Mohou mít velice rozmanitý charakter a upravovat řadu specifických případů (od řešení konkrétního, specifického environmentálního problému až po obecnou dohodu o vzájemné spolupráci).

Podmínkami uzavření dobrovolných dohod bývá dosažení určitých přínosů jak na straně státní správy, tak podnikatelských subjektů. Ve většině případů jde o určitý environmentální prospěch doprovázený na straně podnikatelské sféry i prospěchem ekonomickým. Výhodou dobrovolných dohod jsou nízké náklady, zahrnující prakticky jen náklady na vyjednávání.

Ministerstvo životního prostředí podepsalo v posledních letech s představiteli podnikatelské (prů-

myslové) sféry několik dobrovolných dohod. Cílem některých je zmírnit konkrétní environmentální dopady průmyslových činností, jiné představují obecný rámec pro spolupráci mezi MŽP a příslušným podnikatelským sdružením. Jako příklady podepsaných dohod můžeme uvést:

- Dohoda o omezování zatížení životního prostředí rtutí ze stomatologických zdravotnických zařízení (Česká stomatologická komora, 2001), jejímž výsledkem bude vybavení všech stomatologických pracovišť odlučovači amalgámu s minimální účinností 95 % do roku 2005.
- Dohoda o zpětném odběru přenosných baterií (České sdružení výrobců a dovozců přenosných baterií, 2001), která iniciovala vznik sdružení Ecobat zajišťující systém zpětného odběru přenosných baterií v ČR.
- Dohoda o spolupráci mezi MŽP, Svazem podnikatelů ve stavebnictví a sdružením Stavíme ekologicky (2002), která se mimo jiné zaměřuje na uplatňování dobrovolných nástrojů ve stavebních podnicích.

V současné době je připravována Dohoda o spolupráci mezi MŽP a Hospodářskou komorou ČR, jejíž „Společná sekce pro ŽP“ reprezentuje též zájmy Svazu průmyslu a dopravy ČR, Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů a Agrární komory ČR.

Integrovaná výrobní politika

Integrovaná výrobní politika (IPP) je novým trendem v oblasti vývoje výrobků a služeb, který je v současné době rozpracováván na úrovni Evropské unie. IPP si klade za cíl snížit negativní dopady výrobků na životní prostředí během celého jejich životního cyklu (tzn. od těžby surovin až po jejich likvidaci, resp. recyklaci). V České republice je IPP připravována v souladu s kroky EU.

Spolupráce s Ministerstvem průmyslu a obchodu

Ministerstvo životního prostředí se od roku 2000 aktivně podílí na úspěšné realizaci programů Ministerstva průmyslu a obchodu: Národní politice podpory jakosti České republiky a Programu Česká kvalita. Je tak zdůrazněna nutnost společné realizace principů environmentální a jakostní výroby.

Oddělení výzkumu a vývoje

Oddělení výzkumu a vývoje se zaměřuje na koncepční, koordinační, procesní a administrátorské činnosti, související s přípravou strategií výzkumu a vývoje a jeho postavením v potřebách společnosti.

Koncepční práce se zaměřují na přípravu a realizaci záměrů vycházejících z Usnesení vlády č. 5/2004 k *Národní politice vědy a výzkumu ČR na léta 2004 – 2008*. Návazně na tuto politiku, jejíž zpracování koordinovali i pracovníci oddělení, rozpracovává oddělení dokument *Koncepce rozvoje výzkumu a vývoje v resortu*. Návaznou činností je dále participace na přípravě materiálu *Koncept střednědobého výhledu výzkumu a vývoje na léta 2004 – 2006*, připravovaného Radou vlády pro výzkum a vývoj, kde se zajišťuje provázání Národního programu výzkumu a vývoje s resortními programy.

Dalším koncepčním materiálem, na jehož zpracování se podílí oddělení, je příprava a zajištění priorit Lisabonské strategie, tj. *Investovat do výzkumu: Akční plán pro Evropu COM (2003) 226*, se kterou souvisí i příprava podmínek zakotvených do Usnesení vlády ČR č. 513/2004 k přístupu ČR k materiálu *Investovat do výzkumu*. Cílem Lisabonské strategie je dosáhnout financování výzkumu a vývoje nejen ze státního rozpočtu, ale i ze soukromých zdrojů (1 % HDP z veřejných zdrojů a 2 % HDP ze soukromých zdrojů).

Důležitým dokumentem pro další rozvoj výzkumu a vývoje je i příprava *Národního programu výzkumu a vývoje II*, jehož zpracování koordinuje MŠMT. Nezastupitelná je i role oddělení v zajišťování souladu s Rámcovými programy výzkumu a vývoje EU a dalšími rámcovými programy a mezinárodní spolupráce ve výzkumu a vývoji z environmentální oblasti.

Řada činností oddělení je zaměřena na spolupráci s Radou vlády pro výzkum a vývoj a s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy na přípravě legislativních, metodických a koncepčních materiálů.

Koordinační práce oddělení jsou směřovány do přípravy a financování výzkumu a vývoje v resortu. Cílem této činnosti je ve spolupráci s odbornými útvary ministerstva zajistit efektivní a koordinované využití prostředků státního rozpočtu určených pro výzkum a vývoj a jejich rozumné uvolňování. Oddělení rovněž koordinuje, spolu s odbornými útvary ministerstva, účelné využívání účelových a institucionálních prostředků v kombinaci s jinými formami podpor. Neodmyslitelnou činností v této kategorii prací je koordinované navrhování programů, projektů a výzkumných záměrů, které jsou připravovány Vědeckou radou Ministerstva životního prostředí.

Procesní činnosti, bez které není možné realizovat programy vědy a výzkumu, je organizační zajišťování veřejných soutěží, výběrových řízení a smluvních vztahů. Zvýšením aktivit v této oblasti se v posledních dvou letech podařilo odstranit letité skluzy ve vyhlašování a vyhodnocení veřejných soutěží tak, že v roce 2005 se již tyto činnosti realizují v zákonem stanovených lhůtách, čímž se podařilo vytvořit prostor pro kontrolu průběhu řešení, převzetí výsledků řešení, jejich využití a zpřístupnění. Je zajišťována též archivace výsledků řešení projektů.

Administrátorská činnost oddělení je naplňována funkcí resortního správce národních databází výzkumných programů, projektů a výzkumných záměrů ve vztahu k národnímu správci těchto databází, tj. k Radě vlády pro výzkum a vývoj, resp. Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy.

Nejzajímavější aktivity

Z mnoha významných výstupů, pro jejichž vznik odbor dobrovolných nástrojů připravil v posledních letech podmínky, lze z oblastí dobrovolných dohod a výzkumu a vývoje vybrat:

- Aktivní a interaktivní spolupráci na základě dohody se Sdružením stavíme ekologicky a Svazem podnikatelů ve stavebnictví. Zde spolupráce vyústila nejen do uspořádání semináře o tom, jak se při realizaci stavby chovat ekologicky, ale je i připravován již 3. ročník soutěže o „Ekologicky realizovanou stavbu roku“. Vyhlášení výsledků této soutěže je prováděno každoročně na Mezinárodním stavebním veletrhu IBF BRNO.
- Velice pozitivní ohlas i na mezinárodním poli mají výstupy výzkumného projektu podporovaného MŽP, zabývajícího se dopadem znečištění ovzduší na zdraví populace. Jde o systematický výzkum, který naplňoval projekty Program Teplice I a II (1991 – 1999), program Znečištění ovzduší a zdraví (2000 – 2002) a Znečištění ovzduší a ochrana zdraví (2002 – 2004). Pozornost byla soustředěna na Severočeskou pánev a oblast. Jako modelový okres posloužily Teplice, kontrolním okremem byly Prachatice. Od r. 2000 je vzhledem k vývoji znečištění ovzduší dopravou studium rozšířeno i o Prahu. Díky dlouhodobému dennímu monitorování ovzduší v Teplicích a Prachaticích, a později i v Praze, byly získány unikátní řady vývoje znečištění zejména PM₁₀, PM_{2.5} a karcinogenním PAU (k-PAU).
- Novými vědeckými poznatky jsou vliv PM₁₀ a k-PAU v počátečních stadiích těhotenství na zvýšení nitroděložní růstové retardace (IUGR), snížení kvality spermií znečištěným ovzduším, význam individuální genetické dispozice (genetický polymorfismus) na zjišťované genetické poškození, schopnost pražského ovzduší v zimních měsících významně poškozovat genetický materiál exponovaných jedinců. Použitím biomarkerů expozice (DNA adukty) a účinku (chromozomové aberace) bylo prokázáno, že k-PAU z dlouhodobého hlediska představují významné riziko pro populaci Prahy a Severních Čech.
- Unikátní výsledky prokázaly vliv k-PAU na výsledky těhotenství i kvalitu spermií a tím i nutnost dlouhodobého sledování jejich přítomnosti v ovzduší. Staly se podkladem pro stanoviska WHO (WHO Monograph “The effects of air pollution on children’s health and development a review of the evidence”, WHO-ECEH Bonn Office 2005), WHO/IPCS, EC projektu AIRNET (WG1-Exposure Assessment, WG2-Epidemiology). Vzhledem k unikátnosti dlouhodobého výzkumu vlivu znečištěného ovzduší na vývoj dětí jsou tyto výsledky oceňovány WHO HQ Ženeva, a EC DG Research.

Jedná se o první výsledky, upozorňující na vliv k-PAU v ovzduší na vývoj těhotenství a dětí, i jejich zvýšenou nemocnost v dospělosti. Při hodnocení rizika je takové poškození populace významnější než pouze předpokládaná zvýšení počtu nádorových onemocnění.

(z materiálů
odboru dobrovolných nástrojů MŽP)

Soutěž „Vesnice roku 2004“

V loňském roce dovršila jubilejní desátý ročník soutěž, která se v průběhu svého trvání stává „výkladní skříní“ současného života mnoha českých a moravských vesnic.

Myšlenka uspořádat soutěž „Vesnice roku“ má základ v Programu obnovy vesnice, který se začal formovat již v roce 1990 jako reakce na společenské změny a potřebu venkova svobodně vyjádřit svébytnost svého postavení a perspektivu vlastní volby budoucího vývoje. Již v následujícím roce byl Program přijat vládou ČR, ale začátek skutečného naplňování jeho idejí obnovy mravních hodnot, tradic života na venkově a prosperity obcí je spojen až se vznikem Spolku pro obnovu vesnice v roce 1993.

Nejde o obyčejný spolek

Program obnovy venkova ani činnost Spolku nemůžeme posuzovat měřítkem zájmové spolkové činnosti. Program představuje občanské hnutí reprezentované volenými orgány obcí a od roku 1994 je finančně zabezpečován prostřednictvím Ministerstva pro místní rozvoj. V roce 1998 byl Program schválen vládou a získal pevný statut jako součást regionální politiky státu. Tuto podporu musíme vnímat jako pomoc a finanční příspěvek státu obcím, které jen s velkým úsilím překonávají v minulosti zanedbanou infrastrukturu, musí řešit problémy občanů s dopravou do škol a zaměstnání, ale i – a to především – trvale udržují plnohodnotný život a tradice venkova. Vždyť ten je základním prostorem života naší země, on utváří, kultivuje i chrání hodnoty naší krajiny a její přírody. A Spolek, jako rovnocenný partner měst, stojící mimo politické spektrum, je dnes uznávaným reprezentantem občanského, společenského a ekonomického potenciálu celého venkova.

Na těchto základech a z přirozené potřeby ocenit a odměnit výsledky dosažené úsilím a pospolitostí občanů vznikla před více než deseti lety v Programu obnovy venkova soutěž „Vesnice roku“. Jejím vyhlášovatelem jsou Spolek pro obnovu venkova, Ministerstvo pro místní rozvoj a Svaz měst a obcí ČR, a to ve spolupráci s Kanceláří prezidenta republiky, ministerstvy životního prostředí, zemědělství a kultury, dále Asociací krajů ČR, Svazem knihovníků a informačních pracovníků, Společností pro zahradní a krajinářskou tvorbu a v posledních ročnících i Folklorem sružením ČR.

Výkladní skříň našich vesnic

Ve statutu soutěže stojí na prvním místě podmínka zpracování a plnění vlastního či místního Programu obnovy venkova a splnění řady dalších podmínek, které hodnotící komise posuzují. Jsou to další koncepční dokumenty obce, včetně schválené územně plánovací dokumentace, společenský život, aktivity občanů, podnikání, péče o stavební fond a obraz vesnice, občanská vybavenost, inženýrské sítě, úspory energií, péče o veřejná prostranství, přírodní prvky a zeleň v obci, péče o krajinu. A tak od roku 1995 defilují spolu s vítěznými obcemi ve výčtu těch nejlepších v krajských kolech a v rámci celostátního hodnocení i desítky dalších, oceněných zlatými, bílými, zelenými či modrými stuhami jako uznání za vysoce nadprůměrnou činnost v jed-

notlivých kategoriích hodnocení. Stupně vítězů v rámci celostátního hodnocení však jsou, jak tvrdím z vlastní dlouholeté zkušenosti v hodnotitelské komisi, většinou jen pomyslné. Nic není tak obtížné jako objektivně určit, kdo je lepší. Mezi krajskými vítězi jsou všichni skvělí a všem je co závidět. Úvodní zmínka o výkladních skříních našich vesnic není nadsázkou, i když dobře víme, že na mnoha místech je stále co dohánět. Za stovkami soutěžících obcí v uplynulém desetiletí však stojí hodnoty upravených obcí, udržovaných tradic, bohatého společenského života, reálné hodnoty společné práce, nápady, nadšení pro dobrou věc, solidarita vždy a za všech okolností, neokázalé vlastenectví a hrdost na svoji obec. To jsou dnešní „Vesnice roku“ a výsledky Programu obnovy venkova.

Všichni jsou vítězové

Zkuste přitom posoudit, co je víc, zda dokončená infrastruktura obce, včetně všech vymožeností, nebo sto let činnosti divadelního spolku? Srovnávejte význam na vysoké úrovni vedené obecní knihovny a veřejně přístupný Internet s kronikou, pečlivě vedenou po dlouhá desetiletí. Jak to porovnat s hodnotou bohaté sportovní činnosti, kdy mládež využívá hřiště a tělocvičnu do večerních hodin? Jak srovnávat závažnost rozhodování zastupitelstva o prioritách rozvoje, úsilí a často boj o udržení školy, naléhavost obnovy kulturní památky nebo církevní stavby s potřebou vybudování pevných vozovek a chodníků nebo zajištěním co nejlepších podmínek pro starší spoluobčany? Kolik pozornosti již věnují vesnice neokázalé péči o své životní prostředí, sběru odpadů a jejich třídění, péči o přírodní prvky, studánky, veřejnou zeleň nebo významu a zakládání územních systémů ekologické stability. Vesnice mají celoroční kalendáře kulturních akcí, zájezdů, žije a nepolevuje ani tradiční a stále tak potřebná aktivní činnost hasičských spolků, myslivců a dalších. Ale jak poměřit podmínky obce se 150 obyvateli a rozpočtem v řádech statisíců korun s několika miliónovými rozpočty, s podnikatelským zájemem téměř dvou tisíc obyvatel? Všem proto patří uznání a obdiv, pro mne jsou vítězové všechny.

Závěrem a pro pořádek aktuální výsledky roku 2004:

Vítěznou obcí soutěže „Vesnice roku 2004“ se stal jihočeský Kovářov, kde mají a udržují vše, co je výše zmiňováno. Se stejně bohatou aktivitou bylo na druhém místě hodnoceno zlínské Osíčko a na třetím dvojice obcí – moravskoslezská Štítina a královéhradecká Vrbice. Oceněnými obcemi v celostátním kole jsou zbývající krajské vítězové: Velká Hleďsebe, Černošín, Dubovice, Radostín, Jaroměřice, Sívce, Mořice, Mírová pod Kozákovem a Veliká Ves – Podlesice. Jejím starostovi bylo uděleno zvláštní ocenění za obnovu a oživení obce.

Jiří Antoš,
odbor ekologie krajiny a lesa MŽP

Nadace Partnerství rozdělila přes 1,5 milionu na ekologické projekty

Více než 1,5 milionu korun rozdělila Nadace Partnerství na 14 projektů ekologických nevládních organizací v podzimním grantovém kole svého Základního grantového programu. Spolu s jarními granty se jedná dohromady o téměř 3,5 milionu korun.

V Základním grantovém programu podporuje Nadace Partnerství inovativní projekty, které přinášejí nová řešení problémů a mohou sloužit jako modelové příklady. Podpora je otevřená všem aktivitám směřujícím k řešení lokálních i celostátních environmentálních problémů.

V dalších svých speciálních programech Nadace Partnerství podporuje různá témata ochrany přírody a trvale udržitelného rozvoje – od energetických alternativ, přes obnovu veřejných prostranství a výsadbu stromů až po zklidňování dopravy. V posledních letech rozdělila Nadace Partnerství granty v celkové hodnotě mezi 15 – 20 miliony Kč ročně.

Koalice pro Naturu 2000

Jedním z podpořených projektů je projekt Koalice pro Naturu 2000 pro rok 2005, realizovaný sdružením Arnika. Nadace Partnerství ho podpořila částkou 155 000 Kč.

Cílem projektu „*Koalice NNO pro Naturu 2000 pro rok 2005*“ je společným úsilím prosadit, aby soustava chráněných území evropského významu známá jako Natura 2000 byla v České republice vytvořena v souladu s požadavky evropských směrnic. Rok 2005 bude klíčový z hlediska dokončení návrhu území pro tuto soustavu. Nedávné kroky vlády, která odmítla vyhlásit ptačí oblast Heřmanský stav - Odra - Poolzí, a silný politický tlak na vyřazení dalších cenných území ukazují, že bez společného úsilí nevládních organizací a odpovědných institucí na celostátní i evropské úrovni hrozí při vyhlášení soustavy Natura 2000 závažné porušení evropských směrnic.

Dalším úkolem koalice nevládních organizací bude prosazení příznivých podmínek pro financování péče

a trvale udržitelného rozvoje v lokalitách soustavy Natura 2000. Směrnice zavazují Evropskou unii, aby finančně přispívala na tyto účely, dosavadní návrhy Evropské komise však vzbuzují obavy, že tohoto cíle nebude dosaženo.

Projekt realizuje sdružení Arnika, které vzniklo v roce 2001 a věnuje se dlouhodobě třem programovým oblastem – ochraně přírody, prevenci znečištění prostředí toxickými látkami a odpady, a podpoře účasti veřejnosti při rozhodování o životním prostředí. Arnika má dnes šest místních poboček a tři programové sekce. V oblasti ochrany přírody se věnuje především ochraně vodních toků a snaze o zachování a obnovu jejich přírodního charakteru a naplňování evropských v oblasti ochrany přírody.

„Silný hlas a odborně podložené argumenty nevládních organizací mohou přispět k tomu, aby Natura 2000 pomohla splnit cíl, který Evropská unie přijala jako vůbec první nadnárodní společenství zemí na světě – a sice zastavit pokles biologické rozmanitosti na svém území do roku 2010. Vymírání druhů a mizení přírodních stanovišť patří k nejzávažnějším ekologickým globálním problémům. Natura 2000 je prvním krokem k zastavení tohoto trendu, alespoň na evropském kontinentě. Nechceme, aby tento cíl byl obětován dílčím ekonomickým a politickým zájmem,“ uvádí vedoucí projektu Vlastimil Karlík z Arniky.

Kontakt:

Ing. Vlastimil Karlík, Arnika, tel. 222 781 471, mob. 737 551 108, priroda@arnika.org

Ing. Jana Tesařová, Nadace Partnerství, tel. 542 422 767, jana.tesarova@ecn.cz

www.nadacepartnerstvi.cz

Nadace Partnerství je nejvýznamnější česká nadace podporující ekologické projekty ve všech regionech České republiky. Společně s pěti sesterskými nadacemi v Bulharsku, Maďarsku, Polsku, Rumunsku a na Slovensku je součástí asociace Environmental Partnership. Od svého vzniku v roce 1991 podpořila formou nadačních příspěvků ve výši přes 100 milionů korun už na 1500 projektů nevládních neziskových organizací a obecních úřadů. Nadace je příjemcem příspěvku do nadačního jmění z Nadačního investičního fondu. Od roku 2004 se Nadace Partnerství sloučila s Nadačním fondem Josefa a Petry Vavrouškových.

Tisíce občanů žádají omezení těžby v Českém krasu

Děti Země předaly Ministerstvu životního prostředí Petici pro Český kras a českou krajinu. Jejím hlavním požadavkem je výrazné omezení těžby ve Velkolomu Čertovy schody a v Chráněné krajinné oblasti Český kras. K petici se připojilo na 6393 občanů, z toho 730 lidí přímo z Berounska a stovka občanů obce Tmaň, která je těžbou a zpracováním vápence zasažena v okolí nejvíce. V petičním výboru jsou například ekolog Ivan Dejmal, spisovatel Ludvík Vaculík, hudebník Vladimír Merta či starostka jedné z dotčených obcí Věra Sklenářová. Mezi signatáři se objevila hudebnice Jana Lewitová, která žije v nedalekých Dobřichovicích.

“Vysokoprocentní vápence z geologicky unikátního koněpruského ložiska jsou Velkolomem Čertovy schody likvidovány pro stavebnictví a odsiřování elektráren, ačkoliv je možné pro tyto účely používat surovinu o horší kvalitě a z jiných lokalit. Celkový objem vytěžené suroviny v CHKO Český kras představuje 2,5násobek kritického zatížení,” uvádí hlavní důvody petiční akce místopředseda Děti Země Martin Hytha.

(z tiskové zprávy Děti Země)

Asociace autorizovaných laboratoří pro měření emisí
a
Centrum pro osvětu, vzdělání a informace
v ochraně prostředí a zdraví
EMPLA spol. s r. o. Hradec Králové
SPOLEČNOST AKREDITOVANÁ U MINISTERSTVA VNITRA ČR
ČLEN ASOCIACE INSTITUCÍ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

si Vás dovoluji informovat o pořádání 10. tradiční

**dvoudenní konference
s mezinárodní účastí**

MĚŘENÍ EMISÍ

Konference je určena měřicím skupinám, energetikům, podnikovým ekologům, pracovníkům státní správy a samosprávy a vysokých škol.

Nosným programem konference bude autorizace měřicích skupin a akreditace metod měření emisí, zkušenosti s používáním legislativy v ochraně ovzduší a její novelizace, nové normy v ochraně ovzduší

Přednáší zástupci MŽP – odboru ochrany ovzduší, ČIA Praha, VŠCHT Praha a další

**V současné době je podána žádost o akreditaci vzdělávacího programu
u MINISTERSTVA VNITRA ČR.**

Odborná část bude věnována

- autorizaci měřicích skupin a akreditaci metod měření emisí
- zkušenostem s legislativou v ochraně ovzduší a připravovaným změnám
- mezilaboratornímu porovnávání zkoušek
- zkušenostem s mezilaboratorními zkouškami organizovanými Dánským technickým institutem
- obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů
- spolupráci s pracovníky Slovenské inspekce životního prostředí a MŽP SR
- zkušenostem a praxí s měřením emisí v zahraničí

Termín a místo konání konference

12. 4. – 13. 4. 2005

v hotelu Jezerka v Ústupkách u Seče

Podrobnější informace a přihlášku získáte na adrese:

Centrum pro osvětu, vzdělání a informace v ochraně prostředí a zdraví
EMPLA spol. s r. o., Za Škodovkou 305, 503 11 Hradec Králové
Ing. Černíková Zuzana

tel.: 495 218 875, 495 211 579, fax: 495 217 499, e-mail: marketing@empla.cz
<http://www.empla.cz>, <http://www.alme.cz>

Zpravodaj MŽP vydává Ministerstvo životního prostředí, Vršovická 65, 100 10 Praha 10 – Vršovice, tel.: 267 122 549 • Odpovědná redaktorka RNDr. Jana Plamínková, tel.: 251 817 302, e – mail: jplaminkova@volny.cz • Administrace a objednávky SEVT a. s., Pekařova 4, 181 06 Praha 8 – Bohnice, tel.: 233 551 711, fax: 233 553 422, e – mail: sevt@sevt.cz • Roční předplatné Věstník & Zpravodaj MŽP s přílohou EIA 750 Kč • Sazba: Informica, vytiskla Tiskárna PeMa, Praha • Vychází 12x ročně • Číslo 3/2005 předáno do tisku 6. 2. 2005.